

Hvordan opplever terapeuten samtaler med foreldre i et barneverntiltak når den må foregå med bruk av tolk?

Anja Carlsen Lie

VID vitenskapelige høgskole

Oslo

Masteroppgave

Master i Familieterapi og systemisk praksis

Antall ord: 24 057

30.05.2020

Opphavsrettigheter

Forfatteren har opphavsrettighetene til rapporten.
Nedlasting for privat bruk er tillatt.

Sammendrag

Dette er en kvalitativ studie om hvordan familieterapeuter opplever å bruke tolk.

Problemstillingen er: «Hvordan opplever terapeuten samtaler med foreldre i et barneverntiltak når den må foregå med tolk?».

For å svare på studiens problemstilling har jeg intervjuet fire ansatte i Barne -og familiehjelpen i Bergen kommune. Jeg har gjennomført fire semistrukturerte intervju. Studiens analysemetode er Interpretative Phenomenological Analysis. Med hjelp av analysemetoden kom jeg frem til tre hovedfunn. Disse er:

- Samtaler med bruk av tolk oppleves som nødvendig, men krevende
- Tolkebruk setter fokus på egne samtaleferdigheter
- «Fra medium til et helt menneske, tredjeperson i rommet»

Studien har en systemisk tilnærming hvor relevant teori sammen med tidligere forskning om tolkebruk blir diskutert i tilknytning til studiens empiriske materiale.

I funnene formidler informantene at en ikke kan unnlate å bruke tolk når det er nødvendig for å oppnå forståelse, samtidig som de opplever dette som krevende arbeid. Studien har vist at informantene tar ansvar for å sørge for gode samtaler når det benyttes tolk. I samtaler hvor tolk benyttes vektlegges at tolken må ha en større rolle enn å oversette, der trengs en utvidet forståelse for kontekst og kulturelle betingelser. Bevissthet omkring utbredte diskurser om hvordan en forholder seg til å bruke tolk i barneverntiltak kommer frem som særlig viktig. I studien kom det frem at det forekommer indre dialoger som en selvkritisk prosess hvor informantene er opptatt av hvordan de kommuniserer i tolkemedierte samtaler. Informantene vektla at gode samtaler også avhenger av tolkens ferdigheter og kvaliteter og hvordan det er med å påvirke samtalene. Tolken er også en person å regne med i rommet og er på den måten med på å både hemme og fremme kvaliteten på samtalene.

Nøkkelord: Systemisk praksis, familieterapeut, tolking, tolkebruk, kommunikasjon, minoritetsforeldre og kultursensitivitet

Abstract

This is a qualitative study of how family therapists experience the use of interpreters. The research question is: "How does the therapist experience conversations with parents in a child protection service when the use of an interpreter is necessary?".

To answer this study's research question, I have interviewed four employees who work for the Child and Family support services in Bergen municipality. I have conducted four semi-structured interviews. The method of analysis is Interpretative Phenomenological Analysis. This method of analysis generated three main findings, as follows:

- Conversations that engage an interpreter are perceived as necessary but demanding
- The use of an interpreter creates a focus on one's own conversational skills
- "From mediator to a complete individual, the third person in the room"

The study adopts a systematic approach where the relevant theory, along with existing research on the use of interpreters, is discussed in relation to the empirical material of the study

In the findings, participants suggest that engaging an interpreter is a necessity in order to achieve understanding, at the same time as this is perceived as demanding work. The study has shown that the participants take responsibility to create good conversations when an interpreter is engaged. In conversations where an interpreter is engaged, they emphasize that the interpreter must have a greater role than simply translating - a wider understanding of context and cultural conditions is necessary. Awareness of dominant discourses surrounding how to engage an interpreter in child protection services emerges as particularly important. The study revealed that participants experience inner dialogue as a self-critical process where they care about how they communicate in interpreter-mediated conversations. The participants emphasized that good conversations also depend on the skills and qualities of the interpreter, and how this has an impact on the conversation. The interpreter is capable of both enhancing and inhibiting the quality of the conversations.

Key works: Systemic practice, family therapist, interpretation, use of interpreter, communication, minority parents, cultural sensitivity

Forord

Masteroppgaven ble ferdig til slutt. Jeg har mange gode mennesker rundt meg som har gjort dette arbeidet mulig. Familie, venner, arbeidskollegaer, medstudenter og veileder har alle heiet meg frem.

Takk til hele familie for støtte og tro på mitt prosjekt. Bernhard, jeg vil takke deg for din evige optimisme, støtte og uvurderlig hjelp når det har blitt mot. Markus, Ellinor og Pernille dere har vist forståelse og støtte. Dere har alle sammen gitt meg tid og rom til å prioritere skrivearbeidet, samt kommet med gode innspill. Tusen takk. En takk også til min far Kai-Ove som har vært en god leser og kommentator utenfor fagfeltet.

Takk til mine informanter som gjorde denne studien mulig, uten dere ingen Master. Håper jeg har ivaretatt deres stemmer på en respektfull måte.

Jeg vil også rette en stor takk til min veileder Erna Henriette Dahl Tyskø. Selv om vi aldri har møttes fysisk, har kontakten vært god. Ditt engasjement, din faglige kompetanse og dine lynkappe tilbakemeldinger har hjulpet meg frem. Din tro på at jeg skulle komme i mål har vært til uvurderlig støtte.

Arbeidsplassen min må ikke glemmes. En samling flotte, dyktige kollegaer som på ulikt vis har støttet meg gjennom hele prosessen. En stor takk til dere alle for at dere er akkurat denne gode gjengen. Jeg vil trekke frem Inger Bjerga spesielt, du banet vei for at jeg gikk i gang med studiet og du har heiet meg frem. Tusen takk for dine gode og oppmuntrende kommentarer underveis.

Jeg vil takke medstudenter og lærer på VID for noen lærerike og gode år. Det har vært personlig utviklende å være sammen med dere i disse årene. Jeg vil trekke frem Bergens gjengen, Zalila, Elin og Grethe dere er helt topp, sammen med dere har student veiledning og veiledningsgruppen hos Sari Lindemann betydd mye. Sist, men ikke minst takk Sari for din kunnskap, klokskap og ro.

Bergen, 28.05.2020, Anja Carlsen Lie

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	VI
1 Innledning	1
1.1 Problemstilling	1
1.2 Avgrensing og presisering	2
1.3 Bakgrunn for valg av problemstilling	2
1.4 Oppbygging av studien.....	3
2 Teori.....	4
2.1 Tolking	4
2.2 Minoritetsforeldre	5
2.3 Kulturforståelse og kultursensitivitet	5
2.4 Makt og avmakt	6
2.5 Diskurs.....	6
2.6 Konstruksjonsmodell for kommunikasjon.....	7
2.7 Systemteori	8
2.7.1 Kontekst.....	9
2.7.2 Sirkularitet	9
2.7.3 Det observerende system.....	10
2.7.4 Postmodernisme.....	10
2.7.5 Sosialkonstruksjonisme	10
2.7.6 Språkssystemisk retning og samarbeidende praksis.....	11
2.7.7 Ikke vitende posisjon.....	11
2.7.8 Resonans	12
2.7.9 Dialog og indre samtaler	12
2.7.10 Narrativ terapi.....	13
2.8 Eget vitenskapsteoretisk ståsted.....	14
2.9 Aktuell forskning	14
2.9.1 Sammendrag av forskningen	17
3 Metode	18
3.1 Vitenskapsteoretisk forankring fenomenologisk, hermeneutisk tilnærming.....	18
3.2 Selvrefleksivitet og førforståelse	19
3.3 Kvalitativ studie	19

3.4	Utvalg og rekruttering	20
3.5	Datainnsamling, kvalitativt forskningsintervju.....	21
3.6	Utforming av intervjuguide	22
3.7	Gjennomføring av intervjuene	22
3.8	Transkribering.....	24
3.9	Interpretativ Phenomenological Analysis.....	25
3.9.1	Analyseprosessen	25
3.10	Etisk refleksjoner, informert samtykke og anonymitet.....	28
3.11	Validitet, reliabilitet og overførbarhet	29
3.12	Mulige svakheter ved studien.....	30
4	Analyse og presentasjon av funn.....	32
4.1	Samtaler med bruk av tolk oppleves som nødvendig, men krevende	33
4.1.1	Det er et ansvar å sørge for god kommunikasjon.....	33
4.1.2	Det handler om å gjøre samtalen trygg nok.....	35
4.1.3	Tolkebruk er krevende og setter i gang mange følelser	37
4.2	Tolkebruk setter fokus på egne samtaleferdigheter	38
4.2.1	Tvil og undring om egne ferdigheter	38
4.2.2	Samtalen er mer enn ordene	40
4.2.3	Tolkebruk gir rom til terapeutens indre dialoger	41
4.3	«Fra medium til et helt menneske, tredjeperson i rommet»	43
4.3.1	Tolken får en egen rolle.....	43
4.3.2	Kvaliteter ved tolken er med å påvirke samtalen.....	45
5	Diskusjon	48
5.1	Samtaler med bruk av tolk oppleves som nødvendig, men krevende	49
5.1.1	Det er et ansvar å sørge for god kommunikasjon	49
5.1.2	Det handler om å gjøre samtalen trygg nok.....	52
5.1.3	Å bruke tolk er krevende og setter i gang mange følelser	54
5.2	Tolkebruk setter fokus på egne samtaleferdigheter	55
5.2.1	Tvil og undring om egne ferdigheter	56
5.2.2	Samtalen er mer enn ordene	58
5.2.3	Tolkebruk gi rom til terapeutens indre dialoger	59
5.3	«Fra medium til helt menneske, tredjeperson i rommet»	61
5.3.1	Tolken får en egen rolle.....	61

5.3.2	Kvaliteter ved tolken er med å påvirke samtalen.....	63
5.4	Oppsummering.....	65
5.5	Implikasjoner for praksis.....	66
5.6	Implikasjoner for videre forskning.....	67
6	Avslutning.....	68
LITTERATURLISTE.....		70

VEDLEGG 1-6

1 Innledning

Som familieveileder ved Barne- og familiehjelpen (BFH) i Bergenhus og Årstad møter jeg mange ulike familier. Byområdet jeg er ansatt i har byens største minoritetsbefolkning. Daglige møter med etnisk ikke norske foreldre har gjort meg nysgjerrig på den enkeltes måte å oppleve sin egen situasjon på med den spennvidde og forskjeller det utgjør.

I møte med de som kommer til senteret står samtaler og veiledning sentralt. BFH gir et helhetlig tilbud til barnefamilier i kommunen og er delt i fire byområder. Tilbudet er organisert under etat for barn og unge, avdeling helse i Bergen kommune. BFH er organisert sammen med helsestasjonstilbudet. Senteret yter tjenester både som et lavterskeltilbud hvor foreldre eller barn selv henvender seg, og som et tiltak etter vedtak fra barneverntjeneste. Familier blir henvist fra barneverntjenesten med vedtak om råd og veiledning etter Barnevernloven, (1992). I hovedsak møter familiene familieveiledere som har største delen av sine stillinger knyttet til denne tjenesten. Min studie tar utgangspunkt i de samtalene som må gjøres når det må benyttes tolk for å gjennomføre arbeidet. Gjennom ulike erfaringer med det jeg anser som «gode og dårlige» tolker, er jeg blitt oppmerksom på min egen rolle i denne kommunikasjonsformen.

Studiene ved VID familieterapi og systemisk praksis har gjort meg oppmerksom på fenomenet tolking. Tiden ved høyskolen har ført til en økende nysgjerrighet på hvordan dialogen mellom terapeut og minoritetsforeldre forekommer når det er tolk til stede

1.1 Problemstilling

Min problemstilling er som følger:

«Hvordan opplever terapeuten samtaler med foreldre i et barneverntiltak når den må foregå med bruk av tolk?»

Med utgangspunkt i problemstillingen hadde jeg følgende forskningsspørsmål:

- Hvordan opplever terapeuter samtaler med tolk til stede?
- Hvilke prosesser settes i gang når det benyttes tolk i veiledning?

- Har andre terapeuter tanker om hva som skal til for å styrke veiledningens form og utfall når det benyttes tolk?

1.2 Avgrensing og presisering

Da min studie omhandler å være tolkebruker og ikke tolk eller tolkemottaker, vil jeg ikke gå inn i disse temaene i min studie. I denne studien forholder jeg meg til prosess og konsultasjonssamtaler, da jeg anser det for å være rammen for samtaler i terapi. Jeg baserer studien på tolkeoppdrag hvor tolken møter i rommet. Det er ulike måter å tolke på i denne studien ser jeg på konsekutiv tolking, med det mener jeg tolking som foregår «etterfølgende» (Jareg og Pettersen, 2006).

1.3 Bakgrunn for valg av problemstilling

Studien omhandler hvordan familieterapeuter opplever det å bruke tolk og hvordan de påvirkes i sitt arbeid. Det er et uttalt politisk mål at kultursensitivitet er i fokus. Barn og unge med innvandrerbakgrunn er et prioritert satsningsområde for Barne- og likestilling og inkluderingsdepartementet (BFD) og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Målet i norsk integreringspolitikk er at alle skal ha like muligheter enten det er snakk om rettigheter eller plikter (BFD, 2012-2013). Dette skal bidra til at barn og unge med minoritetsbakgrunn får et likeverdig tilbud sammenliknet med etnisk norske barn og unge samt at barnevernet blir mer kultursensitivt” (BFD, 2012-2013).

En større undersøkelse «Myter og realiteter, innvandreres møte med barnevernet» (2017) utført av NTNU på oppdrag fra integrering og mangfolds direktoratet (IMDi) fant i sin forskning at bruk av tolk i offentlig sektor har store forbedringspotensialer. Studien viste at kun en tredjedel av alle tolkeoppdrag ble utført av kvalifiserte tolker. Studien hadde lite funn på hva tolkebrukere tenker om dette. Jeg anser tolkebrukers rolle som viktig i arbeid med integrering og å skape et inkluderende samfunn og ønsket derfor å se på familieterapeuters opplevelser av det å bruke tolk i samtaler.

1.4 Oppbygging av studien

Fremstillingen av studien er delt inn i seks kapitler. Etter en kort introduksjon til mitt utgangspunkt for studiet i kapittel 1 vil jeg i kapittel 2 redegjøre for mitt teoretiske grunnlag for studien, kapitelet avsluttes med en kort presentasjon av nyere forskning. I kapittel 3 vil jeg presentere mitt vitenskapssyn og studiens metodiske valg og rammer. I kapittel 4 vil studiens funn bli presentert. I kapittel 5 diskuteres studiens hovedfunn og underkategorier med utgangspunkt i problemstilling, forskningsspørsmål, relevant teori og forskning. Kapitelet avsluttes med en kort oppsummering før redegjørelse av implikasjoner for praksis og videre forskning. Til slutt i kapittel 6 gir jeg et kort sammendrag av studien.

2 Teori

I dette kapitlet presenteres det teoretiske grunnlaget studien bygger på. Jeg gir først en presentasjon av relevant litteratur. Videre følger en redegjørelse av utvalgte begreper og tilnærminger fra familieterapeutisk- og systemisk praksis. Jeg vil også her si noe om eget vitenskapsteoretisk ståsted. Avslutningsvis presenteres aktuell forskning.

2.1 Tolking

Denne studien har til hensikt å beskrive hvordan terapeuter opplever samtaler når det er behov for bruk av tolk. Ved bruk av tolk er det et felles formål om at to eller flere personer som mangler felles språk skal kunne føre en tilnærmet normal samtale. Tolken blir et medium for å rydde bort den språklige barrieren mellom samtalepartnerne. Tolkene er styrt av sine retningslinjer for god tolkeskikk (Kommunal og arbeidsdepartementet, 1997).

Tolking blir definert på ulike måter. Jeg velger å bruke denne definisjonen «En mest mulig trofast overføring av budskap mellom mennesker som mangler felles språk» (Jareg og Pettersen, 2006 s.24). Tolken ses på som den som bringer budskapet mellom mennesker: Tolkebrukeren er den som bestiller tolken, og foreldrene i samtalen er den private personen som oppsøker en tjeneste. Videre skiller det i teorien mellom tolkeferdigheter og språkferdigheter. Ordet tolkebrukerferdigheter er kommet frem som et begrep som er konstruert for å forstå tema om tolking. Pettersen definerer tolkebrukerferdigheter som evnene og kunnskapen tolkebrukeren må ha for å samarbeide godt med tolk (Jareg og Pettersen, 2006). Skaaden (2013) påpeker kjernen i tolkefagets yrkesetikk, tolkens oppgaver beskriver som å gjengi nøyaktig og opptre upartisk. Begge parter er avhengige av tolken til enhver tid, og har likeverdige krav på tolkens kompetanse (Skaaden, 2013). Den to-partiske posisjonen mellom taler og lytter blir beskrevet og sett i lys av tolkens spesielle yrkesfunksjon. Tolken blir beskrevet på denne måten; «gjengir muntlig, og på et annet språk, en persons tale for andre lyttere på det tidspunktet ytringen blir gjort» (Skaaden, 2013). Tolken må ha særdeles gode ferdigheter i to språk, men tolkeoppgaven krever en rekke tilleggsegenskaper: Tolkens konsentrasjonsevne, stresstoleranse og utholdenhet må være god, da tolken må handle i øyeblikket og ikke har oversikt over hva som sies i neste øyeblikk. Tolken må ha

kunnskap om grensene for sitt ansvarsområde, sin funksjon i kommunikasjonen og innsikt i konteksten, for at han ikke skal bli til hinder i kommunikasjonen (Skaaden, 2013).

2.2 Minoritetsforeldre

I arbeidet med ikke etniske norske foreldre er det viktig å ha med seg hvordan en forstår begrepet majoritet og minoritet. Majoritet er det vi tenker som «oss», en stor gruppe som skiller seg fra det som oppfattes som de andre (Vike, 2009). Det er majoriteten som bestemmer og setter premissene. Etnisitet handler om felles særtrekk for en gruppe mennesker. Det kan gjelde religion, språk, historie og klasse (Vike, 2009). I fortsettelsen av studien vil jeg bruke betegnelsen minoritetsforeldre om ikke-etnisk norske foreldre med den begrunnelse at de tilhører det som jeg anser som en minoritetsgruppe i det norske samfunnet.

2.3 Kulturforståelse og kultursensitivitet

I arbeid med minoritetsforeldre er det viktig å ha blick på og forståelse for prosessen som skjer når mennesker kommer til en ny kultur (Heap, 2005). Ifølge Söderström (2015) møter vi mennesker og ikke kulturer. Kunnskap om kultur og forståelse for den enkelte person vi møter er viktig. Generell kunnskap om kultur kan komplimentere, men ikke erstatte viktighet av å utforske det konkrete. Hvordan det er å ha kulturforståelse og å være kultursensitiv vil ha ulik forklaring og forståelse (Söderström, 2015). Jeg tar utgangspunkt i å anse det som en innstilling og arbeidsmåte i møte med det ukjente.

Pote et.al. (2000, s.9) viser i sin etterlevelsesprotokoll viktigheten av og å ha søkelys på den kulturelle konteksten i arbeidet, og hvordan det påvirker oss. Quershi (2009) vektlegger at når en jobber med minoritetsforeldre er det derfor viktig å ha med seg en forståelse av prosessen som skjer når mennesker kommer til en ny kultur. «Å ivareta og vise forståelse og respekt for andres verdier og unikhet - og ivareta disse - er å utøve kultursensitivitet» (Quershi, 2009, s.209). I min studie har jeg tatt med begrepet kultursensitiv kommunikasjon. I dette fokuseres det ikke bare på ordene som uttrykkes, men at en også lytter til og forsøker å fange opp intensjonen og mening bak ordene (Söderström, 2015, s 131). Slik jeg tolker det vil dette bety å innta en lyttende, aksepterende og fordomsfri innstilling til dem vi snakker med.

2.4 Makt og avmakt

Sentrale begrep i alle relasjoner hvor det er snakk om hjelper og mottaker er makt og avmakt. I møte med minoritetsforeldre er dette et særlig viktig aspekt. Foucault (1972) la i sitt arbeid stor vekt på at ingen makt eller kunnskap kan være total. Makt i alle relasjoner kan være synlige eller fordekt. Det kan være undertrykkende, men også produktivt. Foucault anså maktrelasjoner til alltid å være innebygget i andre relasjoner (Jensen, 2005).

I sosialt arbeid handler det alltid om makt, ifølge Rugkåsa m.fl. (2017). De viser til at sosialarbeidere i kraft av sin rolle har makt. I tillegg beskriver de en symbolsk makt, hvor de anser at sosialarbeideren har makt til å definere klientenes behov og bestemme hvilke tiltak som settes inn som løsninger. Foucault beskrev at sammenhengen mellom kunnskap, språk og makt var vesentlig ettersom dette legger føringer for definisjonsmakten og hvor makten til å definere virkeligheten ligger (Jensen og Ulleberg, 2011). Jeg tar utgangspunkt i at det er tett kopling mellom språk og kultur, og at det er gjennom språk vi uttrykker våre verdier. Språk er i utvidet forstand et viktig element i alle samtaler og har et særlig fokus i samtaler formidlet gjennom tolk.

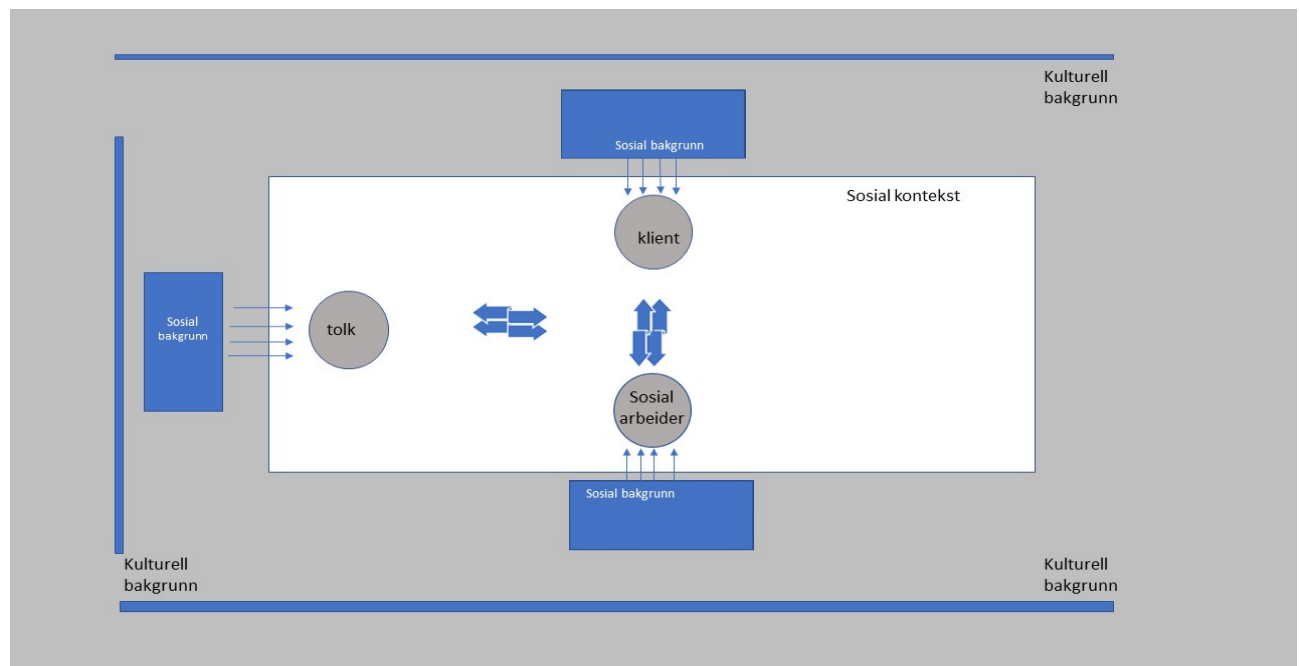
2.5 Diskurs

Måten vi beskriver og kategoriserer mennesker på mente Foucault (1972), har sin bakgrunn i de til enhver tid rådende diskurser. Gjennom diskurser om hva som er rett og galt, hvordan verden skal være, hva er moralsk og umoralsk oppstår makten. Makten viser seg på mange ulike områder i struktur, politikk og i relasjoner. Diskursbegrepet er mangfoldig og benyttes i mange ulike sammenhenger. Ifølge Øfsti kan diskurs defineres som måten vi snakker om noe på, og at der er en implisitt enighet om hvilke verdier eller forestillinger en legger i det man snakker om (Øfsti, 2010). Rugkåsa m. fl (2017) hevder at makt og rådende diskurser vil være sentralt i møte med foreldre fra andre kulturer som har et annet syn på barneoppdragelse. Rugkåsa m. fl (2017, s.29) viser til Neumann (2001) og bruker denne definisjonen på diskurs «En Diskurs er et systems uttalelser og praksiser som har støtte i dominerende institusjoner og sosiale prosesser i samfunnet, og som fremstår som mer eller mindre normale sannheter». Makt og rådende diskurser vil være særlig relevant når vi i samtaler møter foreldre med annen kulturbakgrunn enn oss selv (Jensen og Ulleberg, 2011).

2.6 Konstruksjonsmodell for kommunikasjon

Forståelse av et budskap krever ikke bare at vi forstår språklige finesser, men også den kulturelle konteksten hvor budskapet hører hjemme (Olsen, 2011). I en klassisk kommunikasjonsmodell forenkles det en lineær forståelse om budskap mellom avsender og mottaker (Dahl, 2013).

Jeg vil i denne studien bruke en modell som tar med det kontekstuelle i kommunikasjon. Som ramme for å presentere denne studiens teoretiske grunnlag, vil Ørvigs (2007) konstruksjonsmodell (Figur 1) bli benyttet. Modellen ble utviklet for å belyse samhandlingssituasjoner på sosialkontor, og vurderes relevant i denne sammenheng da den beskriver en kontekst som ligger tett opp mot veiledningskonteksten jeg forsker på.

Figur 1. "Konstruksjonsmodellen" (Ørvig, 2007, s. 49).

Modellen inkluderer tre deltakere: Saksbehandler, klient og tolk (Ørvig, 2007). De ulike faktorene som virker inn i samhandlingen synliggjøres ved pilene og rammene i Figur 1.

Også tolkens bakgrunn spiller inn, som modellen synliggjør. Sosial og kulturell bakgrunn utgjør, ifølge modellen, den enkelte deltakers referanseramme i kommunikasjonen. Den påvirker

hvordan et budskap blir formidlet og oppfattet. Sosial kontekst på den annen side viser til sammenhengen samhandlingen foregår innenfor (Ørving, 2007).

I kommunikasjon er språket et viktig verktøy og fraværet av felles språk kan komplisere kommunikasjonen. Tolk blir benyttet når klient ikke mestrer det norske språket, og kommunikasjon vurderes umulig uten å oversette. Det å lære nytt språk er mer enn det å lære seg nye ord og setninger (Eriksen & Sajjad, 2015). Språkbeherskelse kommer gjennom kulturelle historier, og bruk av metaforer som er gjeldene til å mestre en ny "livsverden" (Eriksen & Sajjad, 2015). Ettersom kommunikasjon er mer enn bare ord, bør tolken ikke bare være tospråklig, men også tokulturell for å ivareta kommunikasjonen best mulig (Dahl, 2013).

2.7 Systemteori

Systemteori bygger på ideen om at mennesker fungerer i systemer som er i samspill med hverandre (Bateson, 1972). Et system kan defineres som en samling av deler som er i interaksjon med hverandre (Hermansen, Løv og Pettersen, 2013). Det systemiske paradigme konsentrerer seg om relasjoner, hvor en betrakter alle parter som en del av en helhet (Jensen, 2009). Sentralt i systemisk praksis, er den sirkulære forståelsen og betydningen av kontekst. Systemisk praksis står i kontrast til den mer kjente lineære tankegangen som en ofte møter når en skal forklare og vise vår forståelse av hendelser i språket: A fører til B som igjen fører til C. Dette er forskjellig fra det mekaniske paradigmet som er mer lineært i sin årsaksforklaring, og hvor en setter søkelys på individperspektivet (Jensen, 2009).

Den fremste representanten for det systemiske paradigme i vårt århundre er Gregory Bateson. Bateson var biolog, sosialantropolog, systemteoretiker og kommunikasjonsteoretiker. Han var opptatt av å forstå det levende og bidro til å fremme kommunikasjonsteori som forståelsesramme for en rekke sosial fenomener (Jensen og Ulleberg, 2011). Bateson var opptatt av kybernetikk som enkelt kan beskrives som en forståelse av at alle levende organismer uavbrutt endres, og at systemer virker gjennom en uavbrutt utveksling med andre systemer i miljøet. Dette gav en forståelse av at «alt henger sammen med alt» (Bateson, 1972). Bateson (1972) hevdet at all adferd er kommunikasjon. I dette var han opptatt av hvordan vi tenker, ikke hva vi tenker og vet. Bateson mente med dette at for å forstå mennesker, må vi

flytte blikket over på relasjonene de er en del av. Det vil si at fenomener blir forstått som en del av et samspill, og ikke som et individuelt problem eller egenskap (Bateson, 1972).

Lynn Hoffman (1985) introduserte begrepet annen orden kybernetikk. Dette blir sett på som et skifte inne systemisk tenkning fra mekanisk tenkning om familier til en mer helhetlig oppfattelse av mennesker som aktivt skaper mening i felleskap. Annen ordens kybernetikk begrepet brukes for å vise til hvordan terapeuten blir en del av systemet. (Hoffmann, 1985). I denne oppfattelsen er observasjoner av atferd fortsatt ansett som et viktig utgangspunkt, men det vektlegges å utforske familiens meninger, betraktninger, historier og forklaringer (Dallos og Draper, 2007).

2.7.1 Kontekst

Konteksten fenomenet opptrer i, er av sentral betydning for forståelsen av fenomenet. Konteksten er den sammenheng fenomenet opptrer i, menneskene, stedet der det foregår og tiden det foregår i (Jensen, 2009). Gregory Bateson benyttet begrepet kontekst til å få frem forståelsesrammens betydning, han gav det betydning for hvordan mennesker gir mening til fenomener, erfaringer og situasjoner (Ulleberg, 2009). Konteksten kan forstås som noe mer enn de fysiske omgivelsene. Man kan se kontekst som det meningsskapende for vår forståelse. Bateson påpekte at begrepet er psykologisk og gir mening til vår forståelseshorisont (Bateson, 1972). I samtaler med minoritetsforeldre i en barnevernfaglig kontekst er det viktig å ha med de ulike delene som inngår i helheten. Det kan gi forankring som kan bidra til en sirkulær tilnærming hvor en tilstreber å ha en så åpen og nysgjerrig holdning som mulig

2.7.2 Sirkularitet

Bateson (1972) mente samspill må forstås sirkulært, og at på denne måten kan vi forstå «den levende verden» bedre. Sirkularitet er et bærende element i systemisk praksis og brukes i forbindelse med kybernetikk og familieterapi. (Jensen og Ulleberg, 2011). Dette innebærer en holdning til at mennesker betraktes som en del av forskjellige systemer og innehar ulike oppgaver, roller og funksjoner. I den sirkulære forståelsen er man opptatt av det som forekommer mellom mennesker, og at alt kan ses i en sammenheng. Dette innebærer at det

ikke er noen begynnelse eller slutt. I samtaler med tolk til stede vil denne også måtte betraktes som en del av systemet for å oppnå sirkularitet.

2.7.3 Det observerende system

I systemisk forståelse arbeider familieterapeuter med utgangspunkt i at de kan regnes som en del av systemet. Dette kalles det observerende system (Selvini et al., 1978). Det observerende system handler om å inkludere alle de tilstedeværende i rommet og anerkjenne dem som deltakere i samtalen (Lorås og Tyskø, 2019). I møte med minoritetsforeldre hvor tolk er nødvendig er den systemiske forståelsen sentral. Forståelsen av at verden blir til i møte med andre gjennom hvordan vi forstår oss selv og verden rundt, og at det er i disse møtene endring kan skje (Ulleberg, 2009). I et systemisk perspektiv vil det ikke være mulig å utelate tolken som en del av system.

2.7.4 Postmodernisme

Gjennom årene har systemteorien utviklet seg og blitt mer sammensatt. Det har vært en dreining fra modernisme til postmodernisme. Paradigmet vokste frem på 1960-70 tallet (Anderson, 2003). Denne dreiningen til postmodernisme medførte to grunnleggende ideer; at det er språket som muliggjør menneskelig forståelse, og at all forståelse er avhengig av den sosiale, historiske og kulturelle konteksten det oppstår i (Jensen, 2009). Harlene Anderson (2003) ønsker å skille modernisme og postmodernisme innen familieterapifeltet. Hennes syn var at det gir større muligheter for utvidet forståelse ved at postmodernismen hverken fokuserer på familien eller individet. Dette synet gir muligheter for at forklaringer og antagelser ikke må tas for gitt, men til enhver tid bør stilles spørsmål ved. Hun tar til orde for at postmodernisme åpner opp for en diskursiv praksis, hvor terapi er sammensatt av mange fortellinger og forståelser hvor språket er redskapet til å skape mening (Anderson, 2003).

2.7.5 Sosialkonstruksjonisme

Innenfor postmodernismen ble sosialkonstruksjonisme utviklet. Sosialkonstruksjonisme vedrører at mennesker konstruerer sin virkelighet gjennom språklig interaksjon med andre mennesker. Ved å ha et sosialkonstruksjonistisk syn på virkeligheten som utgangspunkt menes

det at vi konstruerer vår verden i møte med andre (Gergen, 2015). Med det menes at vi skaper vår virkelighet gjennom samhandling, språket og den kulturelle konteksten vi er i. I sosialt samspill og gjensidig påvirkning blir vår forståelse av verden konstruert, det blir vår virkelighet (Lundby, 1998). Sosialkonstruksjonismen gir nye innfallsvinkler til hvordan møte mennesker fordomsfritt basert på mer relasjonell og samarbeidende praksiser (Loch og Strong, 2014 s. 389-390). Menneskelig kommunikasjon er krevende. Grunnlaget for kunnskap, tanker og følelser samt hvordan vi opplever verden konstrueres gjennom språket (Anderson, 2003). Språkferdigheter, kulturforståelse og bevisst kommunikasjon vil sammen med en ikke-vitende posisjon være grunnlaget for gode møter mellom mennesker. Som forsker ønsker jeg å undersøke hvordan familieveiledere forstår og opplever tolkebruk i terapeutiske samtaler.

2.7.6 Språkssystemisk retning og samarbeidende praksis

Den språkssystemiske retningen ble utviklet av Harlene Anderson og Harry Goolishian. Den bygger på sosialkonstruksjonistisk ideer samtidig som den bryter med deler av systemteorien (Anderson, 2003). En oppfattelse er at språket er med på å rapportere og skape virkeligheten. Det som blir oppfattet er verden er konstruert i språket. Denne grunnforståelsen av sosialkonstruksjonisme var en fremvoksende holdning innen det språkssystemisk og sosialkonstruksjonist paradigmet (Anderson, 2019). Denne retningen gav rom til at det er terapeutenes interesse for klienten og dens prosesser til meningsdannelse som er det terapeutiske arbeidet. Det finnes ikke noen absolutte sannheter, gjennom samhandlingen skapes det virkeligheter (Thommesen, 2006 s.180). Dette fremmet en oppfattelse av at en systemisk praktiker ser verden i lys av at den samskapes i møte mellom mennesker, altså i relasjoner. Denne arbeidsformen har fått betegnelsen samarbeidende, dialogisk praksis. Det har ført til en vending mot språk, dialog og meningsdannelse, og en oppfatning av klientens egen meningsdannelsesprosesser (Anderson, 2019).

2.7.7 Ikke vitende posisjon

I systemisk tilnærming har begrepet ikke-vitende posisjon fått en sentral posisjon. Begrepet ble introdusert i 1992 av Anderson og Goolishian. En ikke vitende posisjon tilstreber at en er undersøkende, nysgjerrig og respektfull i sin tilnærming og holdning (Anderson og Goolishian, 1992). Den nødvendige respons i møte med en annen blir ut fra en slik forståelse å innta en

«ikke vitende posisjon» hvor terapeuten møter den andre med anerkjennelse for dens opplevelser, tanker og oppfattelse. For Anderson (2003) er det språkssystemiske mer en livsfilosofi og holdning enn en teori, med en grunnleggende holdning til at klienten er ekspert på eget liv. En slik posisjon kan være nyttig å ha når en møter mennesker, og en skal skape kontakt med hverandre. Jensen og Ulleberg peker på viktigheten av sentrale holdninger i møte med andre mennesker som den ikke vitende posisjon og nysgjerrighet (Jensen og Ulleberg, 2011).

2.7.8 Resonans

Money Elkaim introduserte i 1997 resonans konseptet som en hjelp til å forstå hvordan ulike deler av livet dynamisk påvirker hverandre (Jensen, 2019). Resonans er et begrep som gir mening til sikulariteten som oppstår mellom terapeutens personlige og private liv og klientens fortellinger (Jensen, 2019, s 82). Begrepet blir benyttet om parallelle historier som viser til at det kan skje hendelser i livet til klienten som gir gjenkjennelse og lignende hendelser i terapeutens liv. Det kan oppstå en gjensidig påvirkning mellom klient og terapeut (Jensen, 2007 s 139). Jensen har i sitt doktorgradsprosjekt (Jensen, 2008 a) utviklet et «relasjonelt resonans kart» hvor han søker å utvide forståelsen av familieterapeutisk praksis til å inkludere terapeutenes egne og personlige erfaringer i helheten (Jensen, 2019, s. 79).

2.7.9 Dialog og indre samtaler

Når jeg har intervjuet familieveiledere om samtaler med tolk har det vært betydningsfullt for meg å få tak i deres opplevelser og tanker om hva som skjer med dem som personer. I samtaler med tolk er det for eksempel naturlige pauser når tolken oversetter.

Innen familieterapifeltet er dialog et sentralt tema. En viktig bidragsyter er Michael Bakhtin, som hevdet at menneskers handlinger er dialogiske i sin natur (Bakhtin, 1981). Han sier at mennesker fører dialoger i samspill. Han hevder at dialog er en naturlig menneskelig handling. Dette baserte han på at mennesker fører en indre dialog, og at denne type indre prosess, igjen fører til nye dialoger med verden rundt. Bakhtin var opptatt av hvordan mennesker skaper mening og forståelse sammen. Mening og forståelse overføres ikke direkte til andre, men vil

derimot oppstå når stemmer og meninger kommer i dialog med hverandre (Andersen, 2010; Bakhtin, 1981).

Tom Andersen utviklet en retning beslektet med språkssystemisk forståelse. Han introduserte begrepet reflekterende prosesser og reflekterende team. Dette er en praksis som tar utgangspunkt i at flere stemmer angående et problem eller en situasjon gir bedre forståelse og muligheter til refleksjon (Andersen, 2010). Andersen viste hvordan vi mennesker foretar mange distinksjoner, og at det er vanskelig å være oppmerksom på ulike elementer i samtalene som å sanse, vite og handle, og at dette foregår i en helhet. Han beskriver at det fører til at kroppen vår ofte vet før bevisstheten gjør det, og at vi kan reagere kroppslig før vi forstår hva vi reagerer på. Andersen er opptatt av den indre samtalen vi har med oss selv i terapi. Dette er våre indre stemmer som gir oss retning til hvordan vi hører og forstår, og hvordan vi skal respondere (Andersen, 2010).

Rober (2005) skiller samtalene terapeuten har med seg selv i to grupper. Den ene gruppen samtaler viser til refleksjoner terapeuten har med seg selv knyttet til den profesjonelle rollen som terapeut. Den andre gruppen omhandler refleksjoner terapeuten har med seg selv på bakgrunn av de opplevelsene den har med seg (Rober, 2005).

2.7.10 Narrativ terapi

Inspirert av Bateson (1972) og systemisk tilnærming utviklet Michael White og David Epston (1990) narrativ terapi tidlig i 1980-årene. White og Epston (2009) bruker narrativ som en metafor som sier at vi mennesker erfarer og opplever våre liv gjennom de historiene vi forteller om oss selv, og de historiene andre forteller om oss. En sentral ide i narrativ terapi er at menneskers liv og erfaringer er "rikere og fyldigere" enn de historiene som fortelles (White 2007). Narrativ terapi har som mål å trekke frem de «underordnede» historiene og få frem positive tilstedeværende historier i andre menneskers liv. En oppmuntrer til å fortelle historier fra eget liv (Holmgren, 2010).

2.8 Eget vitenskapsteoretisk ståsted

Hvilke syn vi har på mennesker og deres livsverden sier noe om vår forståelseshorisont. (Thommassen, 2006). Hvordan mennesker oppfatter hverandre og samhandler på er preget av egen opplevelse og punkturering. Det betyr at hvordan jeg tar inn og oppfatter mine omgivelser i arbeid, som privatperson og som student preges av min eksisterende forståelseshorisont. Dette vil legge føringer for hvordan jeg forholder meg til mitt valgte tema, og er med å legge føringer for hvordan jeg anvender teori, fortolker og behandler mitt datamateriale).

Menneskelig kommunikasjon er krevende. Grunnlaget for kunnskap, tanker og følelser samt hvordan vi opplever verden konstrueres gjennom språket. (Harlene Anderson, 2003). Språkferdigheter, kulturforståelse og bevisst kommunikasjon vil sammen med en ikke-vitende posisjon være grunnlaget for gode møter mellom mennesker. Som forsker ønsker jeg å undersøke på hvordan familieveiledere forstår og opplever tolkebruk i terapeutiske samtaler. Jeg henter mitt materiale fra samtaler omkring kontekst, fagfeltets diskurser og terapeutenes opplevelser omkring tolkebruk.

2.9 Aktuell forskning

Innenfor studiens omfang og ramme vurderer jeg det som mest relevant å forholde meg til norsk forskning på feltet. Det vil være lite rom for å undersøke det internasjonale tilfanget av kunnskap på dette temaet i mitt prosjekt. Denne studien er derfor hovedsakelig gjort innenfor en norsk forsknings kontekst. For å finne frem til relevant forskning har jeg benyttet søk ved databaser som Google, Google Scholar og Bibsys/Oria. Jeg har benytte meg av følgende søkeord: Tolk og tolkebruker i kombinasjon med systemisk familieterapi, minoriteter, kultursensitivitet, familieterapeut, og familieveileder i ulike kombinasjoner.

Statistisk sentralbyrå sine analyser viser at innvandrerbarn er overrepresentert i barnevernet, men gir ikke svar på hvem, hva og hvorfor (Paulsen m.fl., 2014, s.67). Forskere ved NTNU samfunnsforskning gav ut en samlet kunnskapsstatus om møter mellom innvandrere og barnevernet (Paulsen m. fl, 2014). Denne rapporten konkluderte med at det er behov for blant annet økt kunnskap om bruk av tolk og styrking av kvalifiserte tolker, større fokus på

brukerperspektivet med blant annet brukerundersøkelser, kompetanse oppbygging av barnevernet og tverretatlig og tverrfaglig samarbeid for å komme tidlig inn med helhetlig hjelp.

En Studie gjort av Bowen og Bø (2011) beskrevet i Olsen (2011) viste at helsearbeidere har vært tilbakeholdne med å ta profesjonelle tolker i bruk. Gjennom sitt arbeid beskrevet i artikkelen «Språklige barrierer i møte mellom helsearbeidere og kvinner med minoritetsbakgrunn» viser Olsen (2011) ulike side ved fenomenet tolk. De viser at selv om behovet for tolk synes opplagt er det langt fra sannsynlig at det benyttes. «Noen ganger skyldes dette at profesjonelle tolker er vanskelig å få tak i, men minst like ofte skyldes det nok at helsepersonalet vurderer behovet for tolk ut fra sine egne behov og ikke ut fra kvinnenes behov» (Olsen, 2011, s. 134).

Kriz og Skivenes (2009, 2010b) gjennomførte et større forskningsprosjekt på tvers av landegrensene. De undersøkte hvordan saksbehandlere i Norge og England opplevde kommunikasjon i møte med familier som har en annen kulturell bakgrunn enn dem selv. Studien fant at saksbehandlere i England og Norge opplevde kommunikasjonsproblemer i møte med familier som var kulturelt forskjellige fra dem selv. Problemene bunnet i ulikheter i verdisyn, som oppfatning av hvordan familier bør leve og oppdra barn, og ulikheter i systemforståelse som forståelse av samfunnet og barnevernets funksjon (Kriz & Skivenes, 2010b). Kommunikasjonsproblemene gjorde saksbehandlerne usikre på hvorvidt deres vurderinger av familienes behov var gode nok for hvordan de skulle gå frem for å bygge tillitsfulle relasjoner, samt for hvorvidt barna ble ivaretatt på en god nok måte. Et annet sentralt hinder i kommunikasjonen, ifølge Kriz og Skivenes undersøkelse, var bruk av tolk. Saksbehandlerne opplevde at innholdet i budskapet ikke nådde frem når tolk ble benyttet, samt at relasjonsbygging ble vanskeliggjort (Kriz & Skivenes, 2009).

I sin masteroppgave undersøkte Marte Knag Fylkesnes (2011) gode arbeidsrelasjoner i det flerkulturelle barnevernet. I dette arbeid pekte Fylkesnes på at «beste praksis» i barnevernsarbeid kan forstås på mange måter. Et av hennes funn omhandlet at informasjonen må gis på en forståelig og god måte. Jeg tolker hennes funn til å omhandle tilrettelegging både språklig og relasjonelt.

Marte Knag Fylkesnes et.al. (2015) viser i sin artikkel til forskning de har gjort med tittelen «frykten for barnevernet- En undersøkelse av etnisk minoritetsforeldres oppfatninger». I

rapporten kommer det frem at mange minoritetsforeldre opplever stor frykt i møte med barnevernet (Fylkesnes, et. al., 2015). Frykten er ikke nødvendigvis egenerfarte opplevelser, men inntrykk, informasjon og rykter i ulike miljøer. Artikkelen viser at forholdet mellom minoritetsfamilier og barnevern ofte kan være preget av dårlig språkforståelse som fører til mistillit, misforståelse, problematikk knyttet til makt - avmakt og vansker med samarbeid. I studien settes det søkelys på hvordan kompetanse og manglende kompetanse kan være i bruk av tolk og kulturforståelsen kan med å påvirke forholdet mellom hjelper og mottaker.

Prosjektet «Myter og realiteter - Innvandreres møter med barnevernet» (Berg, et. al., 2017) er utført av NTNU Samfunnsforskning i Trondheim på oppdrag fra Barne-, ungdoms og familiedirektorater (Bufdir) juni 2017 gjort i perioden 2013-2017. Prosjektets formål var blant annet å forbedre og videreutvikle arbeid med familier og deres barn og unge med minoritetsbakgrunn. Dette arbeidet skulle bidra til at minoritetsperspektivet blir innlemmet i barnevernsarbeid i større grad. Forskningsrapporten viser behov for mer forskning om språk og språkbarrierer. I rapporten settes ulike sider ved norsk integreringsarbeidet og ulike konsekvenser av dette i søkelyset. En av anbefalingene i denne rapporten er at det må skapes mer bevissthet og økt kompetanse om bruk av tolk i alle faser av barnevernets arbeid. (Berg et. al., 2017)

Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU) Vest i Bergen gav i 2015 ut en større forskningsrapport. I denne rapporten, som blant annet så på virkningen av barnevernets hjelpetiltak, var minoritetsfamilier representert. Det viste seg at de utgjorde et for lite utvalg til å kunne se på resultater for denne gruppen (Christiansen, et.al., 2015). Det er et interessant funn at gruppen må utelates når en innhenter informasjon om virkning av tiltak i barnevernet på grunn av mangel på informanter, når vi samtidig vet at denne gruppen er overrepresentert i barnevernets hjelpetiltak. Forskningsrapporten viser at det gjøres relativt mye forskning på utfordringer i møte mellom innvandrere og hjelpeapparatet, men ikke så mye på arbeidsmetodene som benyttes og mulighetene til å få uttalt seg på sitt eget språk.

2.9.1 Sammendrag av forskningen

Tidligere forskning jeg har vist til er i stor grad rettet mot tolk og tolkemottaker og kulturforståelse i ulike sammenhenger slik jeg ser det. Dette kan tyde på at det er uløste oppgaver når det kommer til hvordan terapeutens rolle blir påvirket når en må bruke tolk som en del av samtalen. I mine søk på de store søkebasene finner jeg lite om tolking knyttet til systemisk arbeid og familierterapi.

3 Metode

I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for studiens metodologi. Innledningsvis beskrives studiens vitenskapsteoretiske ståsted og egen forforståelse. Videre redegjøres det for den kvalitative tilnærmingen og innsamling av data og analyse. Etske vurderinger som er gjort blir så presentert. Etter dette vil studiens reliabilitet, validitet og overførbarhet bli vurdert. Avslutningsvis vil jeg vise til mulige svakheter ved oppgaven.

3.1 Vitenskapsteoretisk forankring fenomenologisk, hermeneutisk tilnærming

Den metodiske tilnærmingen jeg har valgt i min studie er Interpretative Phenomenological Analysis (IPA), som er fenomenologisk og hermeneutisk. Valget har jeg gjort utfra at jeg ønsket å sette søkelys på opplevelsen familieterapeuter har når de har samtaler med foreldre med minoritetsbakgrunn og må bruke tolk. Fenomenologi tar utgangspunkt i hvordan informantene opplever fenomener, er opptatt av den subjektive opplevelsen og søker å oppnå en dypere mening i enkeltpersoners erfaringer. I intervjuprosessen anser jeg at jeg selv vil være en aktiv deltaker, og det vil skje fortolkninger av det som kommer frem i denne studien.

Fenomenologien handler om å oppnå en dypere forståelse av subjektive opplevelser (Thommesen, 2006 s. 170). Målet med en fenomenologisk tilnærming er å søke å gi en presis beskrivelse av personenes egne perspektiver, opplevelser og forståelse.

Hermeneutikken er læren om hvordan ny kunnskap skapes, basert på en aktiv fortolkning av de fenomener som møter oss, og betyr læren om fortolkning av tekster (Thommesen, 2006). Hermeneutikken har lenge vært toneangivende innen den samfunnsvitenskapelige forskningstradisjonen, og benyttes særlig ved fortolkning av meningsbærende materiale slik som mellommenneskelige relasjoner, sosiale sammenhenger, kunstverk og bøker.

Sammen utgjør hermeneutikken og fenomenologisk tilnærming en anerkjent oppfatning av at en beskrivelse også allerede er en fortolkning. En beskrivelse er aldri helt åpen og forutsetningsløs, forskerens forståelseshorisont vil være avgjørende for dennes oppfattelse av det rundt seg (Thomassen, 2016). I en fenomenologisk hermeneutisk tilnærming vil forskeren legge vekt på å få innsikt i det som blir sagt, for så å legge vekt på fortolkning av mening, at det

ikke finnes en sannhet, men at alt må ses i lys av den sammenhengen det opptrer i (Thagaard, 2013). Når jeg har arbeidet med å fortolke forskningsmaterialet, vil derfor faktorer ved kontekst, maktstrukturer, diskurser og kulturforståelse være viktige når jeg søker å forstå ulike sider ved det å ha tolk med i samtaler.

3.2 Selvrefleksivitet og førforståelse

Max Weber, «sosiologiens far», rettet søkelys på forskningens kvalitet allerede ved forrige århundre, da han argumenterte at all forskning er forurenset av forskerens egne verdier og holdninger (Silvermann, 2001). Jeg er selv ansatt i tjenesten jeg skal forske på, og dette gir meg ikke et nøytralt utgangspunkt til fagfeltet. Dette gir meg det som Marianne Skytte (2002) kaller et *indenfra*- forskningsperspektiv. Dette utgangspunktet krever at man er klar over sin egen rolle i systemet og er kritisk til implikasjoner det kan gi. I møte med et fenomen i tekst eller samtale vil mennesker tolke dette med et sett forutinntatte holdninger og meninger (Johannessen, Tuft & Christoffersen, 2016). Ifølge Johannessen et.al. (2016) Det er viktig å være klar over egen forforståelse som forsker, sitt eget tolkingsmønster, og hvordan dette vil kunne påvirke hvordan en leder et intervjuet.

Det blir viktig å få frem arbeidets eksplisitte kontekst for å unngå misforståelser og forestillinger om at en er objektiv i denne type forskning. Gjennom å være gjennomskinnelig i undersøkelsen kan en søke å motvirke dette. Jeg har valgt å redegjøre grundig for valg underveis og være tydelig i konteksten undersøkelsen gjøres i. Underveis i prosessen vil jeg vise hvilke refleksjoner jeg gjør. I møte med andres kulturelle bakgrunn vil jeg være bevisst å ha kjennskap til min egen, og være bevisst at jeg ikke vil være objektiv i møte med det ukjente.

3.3 Kvalitativ studie

Den kvalitative tilnærmingen har som mål å oppnå forståelse for sosiale fenomener (Thagaard, 2013, s 11). Jeg har valgt kvalitativ metode for å innhente data til min studie. Kvalitative metoder er spesielt egnet til å undersøke fenomener som vi søker å forstå fyldigere (Johannessen, et.al., 2016). Det har vært mitt mål å undersøke og gå i dybden av familieterapeuters opplevelser av samtaler hvor det benyttes tolk. Jeg hadde fokus sammen med den som ble intervjuet og var opptatt av dennes meninger, erfaringer og opplevelser.

Studiens hensikt er å komme så nær informantenes perspektiv og beskrivelser som mulig (Kvale og Brinkmann, 2015 s.46).

Kvalitativ metode innebærer systematisk arbeid med datainnsamling, bearbeidelse og analyse av innsamlet materiale fra intervju, observasjon eller skriftlig tekst (Johannessen, et.al., 2016 s. 135). Innen kvalitativ forskning studeres menneskelig handling og språklige ytringer. En kvalitativ studie gir derfor mulighet for mange alternative tolkninger. Kvalifisert fortolkning er det som kan gjøre funnene til vitenskapelig kunnskap. En gjennomarbeidet og veldokumentert analyse, er det som skiller den vitenskapelige tilnærmingen fra overfladiske påstander (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2016).

3.4 Utvalg og rekruttering

I kvalitativ forskning er retningslinjene at utvalget av informanter ikke bør være større enn at det er mulig å gjennomføre dyptpløyende analyser (Thagaard, 2013 s. 83). For å undersøke og belyse familieterapeuters opplevelse av det å bruke tolk i samtaler, henvendte jeg meg til terapeuter som møter etnisk ikke-norske foreldre i sitt daglige virke. Jeg valgte å foreta et strategisk utvalg av informanter. Et strategisk utvalg betyr valgt på bakgrunn av kvalifikasjoner eller egenskaper som kan knyttes til problemstillingen og det teoretiske grunnlaget (Thagaard, 2013 s. 60).

Jeg har i forskningen ikke rekruttert informanter fra min egen arbeidsplass som har størst andel minoritetsfamilier av senterne i Bergen. Dette har jeg valgt for å begrense utfordringer som anonymitet, lojalitet og reliabilitet. Jeg ønsket å unngå å intervju mine nærmeste kollegaer, og dette skapte en stor begrensning i tilfang av informanter. Jeg henvendte meg til de to sentrene som har nest størst tilfang av familier med minoritetsbakgrunn i sitt veiledningstilbud. For å rekruttere informanter henvendte jeg meg på e-post til avdelingsleder på de aktuelle arbeidsplassene. Gjennom epost formidlet jeg informasjon om mitt prosjekt og min problemstilling. Jeg la ved informasjonsskriv (vedlegg 1). Avdelingsleder formidlet dette videre til sine ansatte som hadde den bakgrunn og erfaring som var etterspurt. Informantene som ønsket å være med i studien henvendte seg så til meg på epost og vi opprettet kontakt. På denne måten har jeg søkt å ivareta best mulig anonymitet for informantene. Ingen på deres arbeidsplass kan vite om de er med i studien, uten at de selv velger å meddele dette.

En analyse etter Interpretative Phenomenological Analysis har som mål at forskeren skal ha deltakere som deler samme erfaringer, dette for å få detaljerte beskrivelser og perspektiver på tema (Langdridge, 2007). Jeg søkte derfor etter informanter etter gitte utvelgelseskriterier. Jeg etterspurte informantene som hadde relativt lik utdanningsbakgrunn og videreutdanning som familieterapeut eller tilsvarende. Det var også et kriterie at de har arbeidet med mer enn ti familier hvor de har brukt tolk. Utvalget bestod av fire kvinner hentet fra to ulike familiesentre. Ingen menn meldte seg, noe som ikke er unaturlig da andelen mannlige familieveiledere er svært lav ved disse sentrene.

Det anbefales å ha et utvalg av tre til seks informanter som sies å være tilstrekkelig i en masterstudie. I en kvalitativ undersøkelse beskriver Thagaard (2013) at en må vurdere antall informanter ut fra et metningspunkt. Med metningspunkt menes at en ikke forventer at flere informanter vil gi ytterligere forståelse til de fenomener som studeres (Thagaard, 2013 s.63). Jeg mener å ivareta et slikt metningspunkt med mine fire informanter.

For å ivareta informantenes rett på anonymitet er alle navn blitt endret i presentasjonen av prosjektet. Informantene er gitt nummer i intervjuprosessen, og det er brukt en kodingsnøkkel for å ha oversikt over informantene. I forhold til anonymisering i studiens skriftlige fremstilling har jeg valgt å gi informantene tilfeldig navn. For å beskytte informanten ytterligere i et lite fagfelt vil jeg ikke beskrive dem med alder og arbeidserfaring. Alle informantene oppfylte kriteriene for å bli valgt ut. For å øke lesbarheten i fremstillingen av funn har informantene fått navnene Anne, Berit, Gunn og Linda.

3.5 Datainnsamling, kvalitativt forskningsintervju

Det kvalitative forskningsintervjuet er nær en samtale i dagliglivet, men har som formål å være et profesjonelt intervju. Hensikten er å få tilgang til informantenes livsverden (Kvale og Brinkmann, 2015). Intervjuspørsmål i en kvalitativ undersøkelse bør legge til rette for informantens refleksjoner og beskrivelser (Thagaard, 2013). I en fenomenologisk studie samler forskeren inn data fra individer som har erfaringer med fenomenet som skal studeres. I denne type studier hentes ofte informasjonen gjennom lange dybdeintervjuer. Jeg har gjennomført fire semistrukturerte intervjuer som varte litt under eller noe over en time. Ved bruk av

semistrukturert intervju har en ikke nedtegnet klare spørsmålsformuleringer, men temaene er delvis strukturert på forhånd. Temaene blir belyst og det som kommer frem i enkelte intervju er informantenes livsverden som referer til erfaringer de gjør i møte med dagliglivet (Kvale og Brinkmann 2015). Kunnskap konstrueres da i samspill mellom den som intervjuer og informantene. Det kan ses på som en gjensidig avhengighet mellom den menneskelige interaksjon og utvikling av ny kunnskap og forståelse (Kvale og Brinkmann, 2015 s.20-22)

3.6 Utforming av intervjuguide

Intervjuguiden (Vedlegg 3) er verktøyet som blir brukt til å gjennomføre intervjuene. Denne ble utarbeidet som et manuskript for å strukturere intervjuene (Kvale og Brinkmann, 2015).

Intervjuguiden ble utformet som åtte hovedspørsmål med utgangspunkt i forskningstemaet. Halvparten av spørsmålene hadde jeg utvidende oppfølgingsspørsmål til. Dette ble gjort for å gi informantene mulighet for refleksjon og på denne måten få fylldige og utdypende beskrivelser.

Som forberedelse til kvalitative intervju er det anbefalt å teste ut forskningsspørsmål og tema gjennom et prøveintervju. Dette for å sikre relevans og teste tidsbruk og andre faktorer som kan være relevant ved gjennomføringen av intervjuene. På grunn av vansker med å rekruttere nok informanter valgte jeg å gå direkte på intervju uten prøveintervju.

3.7 Gjennomføring av intervjuene

Etter rekruttering foregikk kontakten med informantene på epost og SMS. Informantene fikk selv velge hvor og når de kunne møte meg. To av informantene valgte at jeg kom til deres arbeidsplass. To informanter kom til mitt kontor da det var mest hensiktsmessig for dem. Hensikten med en slik fleksibilitet fra min side var å gjøre lettere for informantene å delta. Hvert intervju varte mellom 50 minutter og 75 minutter.

Intervjuene ble foretatt over en periode på fire måneder. Bakgrunnen for dette var innføring av ny godkjenningssordning. Byrådsavdeling for helse og omsorg i Bergen kommune utviklet i 2016 et nettbasert skjema for henvendelser om deltakelse i, eller samarbeid om, forsknings-, og innovasjonsprosjekter, inkludert masteroppgaver. Kommunen ønsker med skjemaet å sikre

at all nødvendig informasjon blir utvekslet før arbeidet starter. Da jeg gikk i gang med å søke informanter høsten 2018 var jeg ikke klar over dette. Jeg ble gjort kjent med dette da jeg purret svar på henvendelsen min hos en av avdelingslederne. Avdelingslederen ville ikke gå videre i prosessen før godkjenning var innhentet. Jeg sendte søknad i oktober og det tok 5 uker å få svar. I søknaden måtte jeg legge ved prosjektplan, intervjuguide og godkjenning fra NSD. Søknadsprosessen i kunnskaps- og kompetanse avdelingen førte til at der ble et mellomrom mellom de to første og de to siste intervjuene. Jeg fikk positivt svar fra kommunen og kunne fortsette arbeidet.

Opphold i prosessen med å gjennomføre intervjuene bidro til at jeg hadde god tid fra de første intervjuene til jeg foretok de siste. Gjennom arbeidet med å høre og lese de to første intervjuene som ble gjort på samme dag, la jeg opp de to siste intervjuene litt annerledes. Av erfaring fra de to første intervjuene dvelte jeg mer ved temaene i de to siste. Nye tema dukket opp da jeg gjennomgikk de allerede gjennomførte intervjuene. Dette var med på å påvirke punkteringer og spissing av tema i de to siste intervjuene.

Alle intervjuene startet med en gjennomgang av tema for studien og en utsjekk av at informasjonsbrevet var lest og gjennomgått. I forlengelsen av dette sikret jeg meg at samtykkeskjema var forstått og underskrevet (vedlegg 2)

Intervjuene ble som tidligere nevnt gjennomført på henholdsvis min eller informantenes arbeidsplass utfra informantenes valg av sted. Samtalene gikk lett med en munter stemning. Målet var at informantene skulle føle seg frie til å snakke om egne følelser og opplevelser med det å bruke tolk. Min opplevelse var at vi holdt oss innenfor forskningens tema. Det var viktig for meg å unngå å være ledende til tema og la informantene få snakke fritt om det som opptok dem. Jeg opplevde at bruken av oppfølgingsspørsmål hjalp til med å holde intervjuet innenfor tema for forskningen.

Jeg hadde forberedt meg på forhånd på å være lyttende. Dette er sentralt innen fenomenologisk og hermeneutisk tilnærming (Kvale og Brinkmann, 2015). Av erfaring vet jeg at en av mine utfordringer kan være å bli utålmodig og dermed snakke mye, når jeg er engasjert. Jeg opplevde at jeg fikk til å være tilbakelemt og lyttende i store deler av samtalene. Etter å ha gått gjennom de to første intervjuene mener jeg å ha utøvd en enda mer tilbakelemt og lyttende posisjon ved de to siste intervjuene.

Alle informantene gav utrykk for at det hadde vært tilfredsstillende og givende å delta i intervjuet. De gav utrykk for at spørsmålene mine var relevante, og at de fikk dem til å reflektere over tema. Ved flere anledninger gav informantene utrykk for at det som kom opp i samtalen var nye tanker for dem, eller at det var spørsmål de ikke hadde tenkt over før. Samtlige informanter gav utrykk for at de var interessert i å få lese fremstillingen av studien, og at de var opptatt av hva den vil bringe frem. Informantene utalte alle at dette er et viktig tema i deres arbeidshverdag.

3.8 Transkribering

Intervjuene ble tatt opp med en digital opptaker. I etterkant ble lydfilene transkribert fra muntlig til skriftlig form. Jeg valgte å transkribere to intervjuer selv og satte bort jobben på de to andre av kapasitetshensyn. Jeg valgte en kombinasjon for å få god innsikt i materialet og samtidig ta hensyn til fremdrift i arbeidet mitt. Arbeidet med transkripsjoner er et omfattende arbeid som krever mye tid, men gir også mulighet for god oversikt over materiale. Mitt hovedfokus var rettet mot meningsinnholdet og det var viktig at alle transkripsjonene ble utført likt av meg og transkribent. Før jeg transkriberte intervjuer selv gikk jeg nøye gjennom materialet som var utført av transkribent. For å lære fremgangsmåten hørte jeg på lydfil, deretter leste og lyttet jeg samtidig gjentatte ganger. Dette gjorde jeg for å sikre lik håndtering av forskningsmateriale. Dette hjalp meg til å sikre kvaliteten på transkripsjonene så godt som mulig, selv om arbeidet ble utført av to personer. Det kan ha medført utfordringer i forskjell på kvalitet på arbeidet, men jeg mener det i hovedsak ble en ressurs. Først fikk jeg modellert hvordan arbeidet kunne utføres, og deretter gjennomførte jeg en tilsvarende arbeidsprosess ved mine transkripsjoner.

Intervjuene er skrevet ned ord for ord. Det er valgt å skrive ned det som ble sagt i bokmålsform da det gir god lesbarhet og tar hensyn til informantenes anonymitet. Pauser er markert med punktum. Noen lyder og pauser og deler av non verbal kommunikasjon som er vurdert relevant for meningsinnholdet er tatt med. Stedsnavn og egennavn er utelatt for å bevare informantenes anonymitet. Ved alle transkripsjonene av intervjuene noterte jeg meg refleksjoner jeg gjorde meg underveis og i etterkant.

3.9 Interpretativ Phenomenological Analysis

For å få frem terapeuters opplevelse av samtaler med minoritetsforeldre som gjennomføres ved bruk av tolk, har jeg valgt å bruke Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) som analysemetode. IPA er en fortolkende fenomenologisk analyse. Den har sitt teoretiske grunnlag i fenomenologi og hermeneutikk. Metoden ble utviklet på -90 tallet av Jonathan Smith (Langrider, 2007, s.278). I tillegg til å være fenomenologisk og fortolkende, er IPA også ideografisk inspirert ved at en etter metoden søker en dypere, mer detaljert og spesifikk kunnskap om enkelt-fenomen (Smith, Fløve & Larkin 2009).

IPA setter fokus på hvordan forskeren søker å komme så nær informantens personlige verden som mulig og på samme tid fortolke hvordan mennesker opplever og gir mening til sine erfaringer. Metoden retter seg også mot hvordan forskeren oppfatter det informantene formidler og at informasjonen fortolkes av forskeren (Smith, et.al. 2009). Metoden er utviklet for å undersøke hvordan mennesker skaper mening til sine livserfaringer og tar hensyn til at informantene velger ut erfaringer de vil formidle (Langdrider, 2007). Analysemetoden ivaretar elementer ved sosialkonstruksjonisme, hermeneutikk og fenomenologi gjennom at den inkluderer personlige erfaringer, fortolkning og kontekst

3.9.1 Analyseprosessen

Jeg har valgt å bruke Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) analyse slik den er fremstilt av Dallos og Vetere (2005). De beskriver at arbeidet i stor grad utføres gjennom en 6 trinns analyse. Dette valget gjorde jeg fordi jeg gjennom bruk av deres analyseprosess (IPA) opplevde å stå mer fritt til å få frem egne tolkninger i arbeidet. Analysen tar utgangspunkt i det transkriberte materialet. Dette ble skrevet ut på A4 ark med kolonner på hver side til analysenotater. Arkene ble merket med topptekst som tilkjenngav intervjuets nummer og sidene ble nummerert. Transkripsjonene hadde dessuten linjenummer (vedlegg 6). Gjennom arbeidet med analysen fikk hver informant /intervju en egen farge for å gjenkjenne sitat og meningsfortetning. Dette gjorde arbeidet oversiktlig og var til hjelp under det senere analysearbeidet.

Jeg vil kort redegjøre for de ulike stegene i analyseprosessen og refleksjonene jeg gjorde meg underveis.

Trinn 1: Lesing/høring og lesing igjen:

Første trinn i analysen er å gjøre seg kjent med datamaterialet som foreligger. Målet er «fri» lesing (Dallos og Vetere, 2005). Det er anbefalt å gjennomgå et intervju om gangen i kronologisk rekkefølge. Dette gjøres ved å lese transkripsjoner, lytte til opptak fra intervjuene. Det er anbefalt å lytte og lese samtidig. Prosessen gjentas en rekke ganger for å få inngående kjennskap til materiale fra den enkelt informant.

Jeg valgte å lytte til intervjuene før jeg startet å lese ved siden av. Dette gjorde jeg for å være åpen og nysgjerrig til hva som ble sagt og på hvilke måter. Dette gav meg tilgang på variasjoner og nyanser i punktureringer, følelsesuttrykk som toneleie og atmosfære i rommet. Etter dette leste jeg transkripsjonen samtidig som jeg lyttet. Jeg satte da inntrykkene fra det skriftlige materialet sammen med inntrykkene fra lydfilen. Dette gav meg et helhetlig bilde av materialet. Etter hver gjennomgang av intervjuene valgte jeg å notere ned tanker og refleksjoner jeg hadde gjort meg. For meg var det nyttig å ta notater underveis. Det førte til at jeg i ettertid kunne se hvordan jeg ble opptatt av ulike temaer underveis i prosessen, samt at jeg ved å gjøre prosessen flere ganger fikk god tilgang til variasjonen i materialet. Jeg gjentok prosessen til jeg opplevde at meningsinnholdet var uttømt.

Trinn 2 Innledende analyse og koding:

I dette trinnet skal forskeren prøve å identifisere meningsfortetninger som er av betydning for informantene (Dallos og Vetere, 2005). En skal notere meningsfortetning, nøkkelord og oppsummeringer i kolonne på venstre side i teksten.

Da jeg startet trinn to, begynte jeg å notere i kolonnen på venstre side av arket. I tillegg valgte jeg å bruke en markeringstusj (en farge for hver informant) til å overstryke tekst som jeg opplevde som nøkkelord eller utsagn. Notering ble plassert på de nummererte linjene for å finne det igjen, ved de senere trinnene i analysen. Underveis så jeg at det ble en del gjentakende oppføringer, alt ble like fullt notert. Analysemetoden tillater forskeren å fortolke informantenes utsagn (Smith, et.al. 2009). Mine utvalg og punktureringer vil påvirke mine funn og vil dermed påvirke mitt materiale. Om andre hadde lest material ville de gjerne tolket utsagnene annerledes.

I arbeidet med denne prosessen dukket også tanker, reaksjoner og ideer om relevant teori knyttet til teksten opp. For meg ble det tidvis vanskelig å skille trinn 2 og trinn 3, derfor valgte jeg å gjøre trinnene parallelt (vedlegg 6).

Trinn 3 Systematisering av nøkkelutsagn -utvikle fremvoksende tema

I trinn 3 søker forskeren å utvikle fremvoksende tema fra materialet, tanker og refleksjoner en får gjennom utsagnene i trinn 2. En skal notere tanker om teori og reaksjoner til teksten, dette kan gjøres i høyre kolonne på arket (Dallos og Vetere, 2005).

Jeg noterte tanker og refleksjoner basert på notater fra forrige trinn i høyre kolonne. I tillegg gjorde jeg notater om referanser til teori. Jeg arbeidet med å utvide min forståelse av de ulike delene i materialet. Denne prosessen kan sies å være hermeneutisk i den forstand at originalteksten blir til deler som deretter skal settes sammen til en ny helhet. Gadammers hermeneutiske sirkel beskriver denne forståelsesprosessen. I dette arbeidet kommer informantens tanker, opplevelser og ord frem, men også mine fortolkninger (Krogh, 2014).

Jeg satt da igjen med fire analyserte transkripsjoner som hadde notater på høyre og venstre side.

Trinn 4 Tematisering og nummerering av funn

Det fjerde trinnet omhandler arbeidet med å se etter sammenhenger basert på registreringene gjort i foregående trinn. Tema eller navn basert på koblingene som er gjort i teksten, blir trukket ut av teksten (Dallos og Veter, 2005). Beskrivelser tas ut med bakgrunn i studiens problemstilling. Notater som ikke gir mening eller som ikke oppleves relevante til tema for studien forkastes.

I denne prosessen valgte jeg å se etter nøkkelord, eller nøkkelutsagn jeg kunne knytte til min problemstilling. I tillegg til å bruke som tidligere nevnt en farge for hver informant i teksten, noterte jeg i dette trinnet linjenummer på begge sider av arket. På denne måten ville jeg lettere finne tilbake når jeg jobbet med analysen samt enklere å analysere og kategorisere i neste trinn. All tekst som jeg ikke hadde trukket ut av teksten, forkastet jeg. Dermed satt jeg igjen med materiale til kategorisering. Jeg gjennomgikk de fire første trinnene på alle

intervjuene før jeg gikk til trinn fem. Gjennom dette ønsket jeg å ivareta det ideografiske ved å være nullstilt og åpen til hvert intervju før jeg så etter mønster.

Trinn 5 Sortering av nøkkelutsagn og kategorisering av hovedfunn og underkategorier

Dette trinnet fremstår som en kreativ fase hvor det søkes etter mønster på tvers av kodene i materialet. Arbeidet innebærer å se etter sammenhenger først i materialet (Dallos og Vetere, 2005).

Etter arbeidet frem til og med trinn 4 satt jeg igjen med 246 nøkkelutsagn. Jeg valgte å først se på kategorier og hovedtema i de enkelte intervjuene. Nøkkelutsagn ble klippet ut og lagt ut over for å se etter sammenhenger, som deretter ble samlet hver for seg i bunker etter farge. Etter at de fire intervjuene var sortert, så jeg etter sammenhenger på tvers av materialet og la det i nye bunker etter hovedtema og med underkategorier (se vedlegg 6).

Etter å ha gått gjennom kategoriseringen kom jeg frem til 3 hovedfunn og 8 under kategorier.

Trinn 6 Navngiving av funn

Til slutt får funnene navn basert på kategoriseringen. Kodene settes sammen for å skape oversikt. For å navngi funnene bruker en kodene i høyre kolonne og knytter det til teori satt opp i venstre kolonne. Basert på sammenhenger og noteringer finner forskeren ulike mønster som passer sammen (Dallos og Vetere, 2005). Sammenføyningen blir gitt navn til hovedfunn og underkategorier.

3.10 Etisk refleksjoner, informert samtykke og anonymitet

I arbeidet med en kvalitativ studie er det mange etiske hensyn å ta. Det ligger et stort ansvar på forskeren i å påse at gjennomføringen av prosjektet er så etterrettelig og etisk forsvarlig som mulig. Jeg har i min studie intervjuet terapeuter som har et ansattforhold til arbeidsplassene jeg forespør. De har frivillig sagt seg villig til å delta og kan trekke seg fra prosjektet når som helst. Jeg kan ikke se at studien vil skade noen part.

Det er søkt til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste-NSD (NSD, ref: 61154) om godkjenning av prosjektet for å sikre at studien holder nødvendig etisk kvalitet, sikre forsvarlig lagring og for å ivareta mine informanter på en så korrekt måte som mulig (Vedlegg 4). Ny

søknad og godkjenning måtte innhentes på grunn av sykeopphold og påfølgende utsettelse av innlevering. Dette måtte gjøres innen 31.12.2019 for å sikre bruk av forskningsintervju og videre arbeid med studien. Ny godkjenning ble innhentet (Vedlegg 5).

I forskning som berører mennesker er det særlig tre aspekter som fremheves. Disse er selvbestemmelse, anonymitet og ansvar for konsekvenser (Johannessen et.al., 2016). Det er mange belastninger intervjupersonen kan oppleve. Fagfeltet i Bergen er lite og faren for at informanter kan bli gjenkjent, mistrodd, at det som den sier ikke blir forstått eller blir fordreid er til stede. Det var viktig å få frem hva prosjektet omfatter fra første stund, hvordan jeg tenkte å håndtere materiale og forsikre deltakerne om at det vil bli anonymisert så godt som mulig. Materialet ble håndtert på en slik måte at det ikke er gjenkjennbart hvem som sier hva. Jeg har informert informantene at det er frivillig og at samtykket til enhver tid kan trekkes. Jeg har også vært opptatt av at informantene ikke har følt seg presset til å svare. Av den grunn gjorde jeg henvendelse om mulig deltakelse i forskningsprosjektet først til avdelingslederen som forespurte bredt ut i sin kollegagruppe til frivillig deltakelse i prosjektet mitt. All informasjon om informantene, skriftlig materiale og lydopptak ble oppbevart etter gjeldene forskrifter fra NSD.

3.11 Validitet, reliabilitet og overførbarhet

I all forskning er validitet og reliabilitet viktig. Dette kan forstås som studiens troverdighet og pålitelighet (Johannessen et.al., 2016). Da studien er en kvalitativ studie med en fortolkende analyse får begrepene en annen betydning. Tolkningen av data må ses i sammenheng med den fenomenologiske og hermeneutiske forståelsesrammen. Validitet handler om gyldigheten av de tolkningene forskeren kommer frem til (Thagaard, 2013 s.23). Studiens troverdighet handler også om at studien og tolkningen som er gjort fremstår som gyldige, og om de er overførbare til andre lignende sammenhenger (Thagaard, 2013 s.23).

For å styrke prosjektets gyldighet må forskeren gjøre rede for sitt vitenskapsteoretiske ståsted og synliggjøre hvordan dette kan påvirke studiens pålitelighet. Det er viktig i den kvalitative forskningen å styrke validiteten og reliabiliteten ved å argumentere og redegjøre for selve fremgangsmåten og prosessen i studien (Thagaard, 2013). Gjennom en tydelig struktur for

studien og dens omfang har jeg søkt å ivareta forventningen til validitet i studien. Gjennom å lede datainnsamlingen til det som anses for relevant for mitt tema har jeg bestrebet meg på å synliggjøre en forbindelseslinje mellom forskningsspørsmål, analyse, og hvordan jeg er kommet frem til mine funn.

I en kvalitativ studie er forskerens fortolkninger av empirien grunnlaget for overførbarhet (Thagaard, 2013 s. 204, 210). Ved å fortelle hva jeg gjør, hvordan det foregår og hvorfor valg blir gjort vil jeg gjøre arbeidet transparent (gjennomsiktig) for andre og bevare troverdigheten i arbeidet. På denne måten kan leseren selv vurdere troverdigheten, påliteligheten og gyldigheten av studien ved å følge prosessen steg for steg (Johannessen, et.al., 2016 s. 234). Dette vil også være viktig for at min forskning og mine funn skal kunne være relevante og ha overførbarhet til fremtidig forskning for andre innenfor feltet.

3.12 Mulige svakheter ved studien

Når jeg som forsker skal fortolke materialet mitt er det viktig å ta hensyn til kontekstuelle og kulturelle faktorer. Der vil alltid være ulike sider som ikke tilfredsstillende alle forventninger og mål i hva en ønsker å belyse i en undersøkelse. Slik er det også i min studie. På tross av at jeg har vurdert mitt tema som nøytralt, har jeg vært bevisst at jeg har forsket på deler av eget praksis felt. Jeg har vært bevisst min kjennskap til noen av informantene på forhånd. Det kan ha påvirket dem i deres deltakelse og opplevelse i gjennomføringen av intervjuene. For å ikke intervju kollegaer på samme avdeling, henvendte jeg meg derfor til de andre byområdene. Det var viktig for meg å tydeliggjøre at det ikke forelå forventninger om deltakelse på bakgrunn av eventuelle personlige relasjoner til meg. Ved å ikke hente informanter fra alle avdelingene kan informasjon bli noe unyansert med tanke på at byområdene i Bergen er svært ulike når det kommer til hvor byens minoritetsbefolkning i hovedsak er bosatt. Byområdene jeg har fått informanter fra har ikke like stort tilfang av samtaler med minoritetsforeldre som min arbeidsplass. Jeg søkte å veie opp for dette i utvalgskriterier om at de hadde erfaring med bruk av tolk.

I denne studien valgte jeg å se på tolkebrukers opplevelser i samtaler med bruk av tolk. Gjennom å ha fokus bare på en del av en helhet mister jeg hele bildet. Jeg er klar over at i et slikt valg utelater jeg hvordan kommunikasjon gjennom tolk oppleves for de andre partene. En

samtale med tolk kan ses på om en triade. Jeg ser på en liten del av tolketriaden. Det kan være utfordringer knyttet til å gå inn i terapeutens opplevelser uten å høre fra resten av triaden. Ved å ikke høre alle stemmene får jeg et ensidig bilde og kan miste viktig kunnskap og informasjon. Den andre partens synspunkter blir utelatt, ikke fordi det oppleves som mindre viktig, men fordi studien ikke gav rom for denne utvidelsen. For å finne frem til gode arbeidsmåter ville det være en fordel å ha stemmene fra alle parter tolkebruker, tolk og tolkemottaker.

De senere årene har Norge forandret seg. Det har kommet mange familier med ulike kulturelle bakgrunn til landet. I tillegg har mange vokst opp i Norge som andre eller tredje generasjon innvandrere eller asylsøkere. Denne studien skiller ikke på ulike behov for tolk og hvilken bakgrunn tolkemottaker har. Jeg har kjent på begrepet minoritetsforeldre underveis i studien og undret meg på hvordan det påvirker meg. Jeg er komfortabel med begrepet i studien. Jeg opplever at begrepet gir et tydelig skille på hvem som er mottaker når terapeutene er avhengig av å bruke tolk for å gjennomføre samtaler. Like fullt har jeg blitt opptatt av at jeg ikke nødvendigvis tenker på familiene som vi møter som minoriteter, men som flerkulturelle. Jeg opplever det som en mer berikende måte å se på balansen i relasjon mellom terapeut og familiene. Det hadde vært et ønske å utvide begrepene og forståelsen ytterligere, noe som kunne ha gitt en rikere forståelse av ulike aspekter ved det bruke tolk.

Underveis i studien har jeg hatt et lengre sykeopphold hvor jeg var borte fra studien i over seks måneder. I en Interpretative Phenomenological Analysis analyse, som krever at en fortolker materialet sitt, har det vært krevende å hente frem igjen fortolkning og analyse arbeidet. Når jeg tok opp igjen analysen hadde jeg en annen innstilling til intervjuene som for meg da var blitt et år gamle. Jeg måtte lytte på alle intervjuene på nytt og lese dem opp igjen. Intervjuene var ikke lenger ferske for meg, og jeg kunne ikke huske og fornemme alle stemningene som var i rommet. Jeg kan ha tolket materialet fra informantene annerledes enn om jeg fikk analysert dem tidligere i prosessen.

4 Analyse og presentasjon av funn

I dette kapittelet presenteres hovedfunnene og underkategoriene jeg har kommet frem til ved hjelp av analysemetoden Interpretative Phenomenological Analysis (IPA).

Problemstillingen min var som følger:

«Hvordan opplever terapeuten samtaler med foreldre som et barneverntiltak når den må foregå med bruk av tolk?»

Jeg hadde følgende forskningsspørsmål:

- Hvordan opplever terapeuter samtaler med tolk til stede?
- Hvilke prosesser settes i gang når det benyttes tolk i veiledning?
- Har andre terapeuter tanker om hva som skal til for å styrke veiledningens form og utfall når det benyttes tolk?

Jeg kom frem til følgende funn og underkategorier:

Samtaler med bruk av tolk oppleves som nødvendig, men krevende.

- Det er et ansvar å sørge for god kommunikasjon.
- Det handler om å gjøre samtalen trygg nok.
- Å bruke tolk er krevende og setter i gang mange følelser.

Tolkebruk setter fokus på egne samtaleferdigheter

- og undring om egne ferdigheter.
- Samtalen er mer enn ordene.
- Tolkebruk gir rom til terapeutens indre dialoger.

«Fra medium til et helt menneske, tredjeperson i rommet»

- Tolken får en egen rolle.
- Kvaliteter ved tolken er med å påvirke samtale

Funnene vil illustreres ved å gjengi sitater fra informantene. For å øke lesbarheten har jeg gjort små endringer i sitatene. Dette er gjort ved å ta bort lyder som ehh, uhh, hmm, o.l, samt endre litt på tegnsetting. Dersom usikkerhet og dveling oppstod har jeg valgt å ta dette med, hvert sekund stillhet er markert med et punktum. I noen av sitatene er deler av teksten vurdert som ikke relevant i forhold til sitatet, dette blir illustrert med (...). De tre hovedfunnene var felles for alle informantene. I under kategoriene vektla informantene forskjellig og det kom frem ulike nyanser i funnene.

4.1 Samtaler med bruk av tolk oppleves som nødvendig, men krevende

For ansatte ved Barne- og familiehjelpen i Bergen er arbeidet med minoritetsforeldre en stor del av arbeidshverdagen. Terapeutene var opptatt av at de må møte alle henvendelser og behov, uavhengig om de de møter bruker det norske språk eller ikke. De uttrykte at det å bruke tolk er helt nødvendig for å gjennomføre samtaler. Det oppleves samtidig som krevende på ulike nivåer. De er alle opptatt av spenningsfeltet det arbeides i, hvor barneverntjenesten er henvisende instans til veiledning og bekymring knyttet til foreldrenes omsorgsevne kan være til stede. Terapeutene beskriver opplevelse av å ta ansvar for samtaler og behov for å skape en trygg arena for samtaler med tolk til stede. De beskriver at denne type samtaler aktivere et større følelsesregister hos dem enn samtaler som gjennomføres uten behov for tolk.

4.1.1 Det er et ansvar å sørge for god kommunikasjon

Samtalen er nøkkelelementet i familieveilederes arbeid. I arbeidet formes terapeutene gjennom sine erfaringer, utdanning, holdninger og verdier. Det er gjennomgående i mitt materiale at informanten er opptatt av å ta ansvar for en tydelig og god kommunikasjon med alle de møter i sitt arbeid. I intervjuene kommer det frem at de opplever et særlig ansvar for dette. Gunn fremhever i intervjuet at dersom hun opplever kommunikasjon som utfordrende, er det hennes ansvar å sørge for en felles forståelse i språket. Hun tenker at det er hennes ansvar å sørge for å skaffe seg nok kunnskap og mulighet til å skape en slik felles forståelse.

Hun formidler at ved å bruke tolk får hun tilgang til den kunnskapen som er nødvendig for å forstå hvordan hun kan nå inn til den andre. Hennes mål blir å ta ansvar for å møte den andre der den er.

I intervjuene var terapeutene opptatt av at mange av minoritetsforeldrene de møter i utgangspunktet er redde. De som kommer til samtaler forstår ikke barnevernssystemet, kulturen og landet de nå bor i, og at dette kan skape frykt hos dem. Det å ikke kunne gjøre seg forstått verbalt blir en ekstra belastning. Alle de fire informantene ønsker å klargjøre roller og rammer så tidlig som mulig. De er tydelige på at alle skal møtes likt og få like muligheter til veiledning og terapi. Et slikt syn fremstår som en grunnleggende verdi for alle. Som uttrykt av Linda:

Jeg tenker jeg blir opptatt av at jeg skal få det til, jeg er jo der, de fleste jeg jobber med vil jo ha det annerledes, de synes noe er vanskelig og vil gjøre det annerledes. Jeg tror det vil være uavhengig av kontekst om det er en barnevernssak eller en lavterskelsak, men så kommer det en sånn ekstra faktor at det er en barnevernssak. (l. 136-141)

Terapeutene er særlig opptatt av denne utryggheten eller frykten, og gir uttrykk for at de opplever et stort ansvar for å gjøre barnevernkonteksten og veiledningen forståelig for familiene. Gjennom tilgang til språket og muligheten for å forstå og gjøre seg forstått, skapes en trygghet til å kunne samarbeide og gi et likeverdig tilbud. Dette fremheves som viktig for å ivareta alle de møter i veiledning på tross av språklige barrierer. Familieveilederne opplever at de ikke kan tillate seg å ikke prøve å få til samtaler med dem som ikke behersker språket.

Berit sier: «Det er et arbeidsprosjekt jeg er blitt tildelt og som jeg må ta ansvar for, den type begrensing kan jeg ikke ta» (l.1059-1060). Informantene er opptatt av at det er en krevende situasjon også for tolkemottaker, og at de som fagperson må ta et ansvar for å avhjelpe dette. Dette kan handle om ulike kulturelle forskjeller, eller stigma knyttet til å ha kontakt med barnevernet og skammen som noen familier opplever. Anne sier det på denne måten:

Det er både frykt og skam. Sant...Disse klarte å sett ord på det, at de synes det var vanskelig at tolken var der, fordi de skammet seg over å ha kommet i kontakt med barnevernet og at tolken skulle få vite. (l. 297-300)

Informantene fremhever at tolken noen ganger kan være en kulturformidler eller brobygger når foreldre ikke helt forstår bekymringen til barneverntjenesten, eller dersom terapeutene opplever foreldre som sinte. To av informantene trekke dette tydelig frem, hos de to andre fanger jeg det opp mer underforstått gjennom måten de snakker om tolkens muligheter til å gjøre ulike avklaringer og gi informasjon som går ut over det å forstå. Anne formidler dette når hun sier:

Jeg opplever de synes i de settingene er det kjempegodt at tolken sitter der, fordi de kommer veldig fort fra å komme hit og være litt aggressive, sinte og i forsvar, de kan ikke forstå, kan ikke forstå, misforståelser og så få de på en måte en innføring i litt faktakunnskap og en bra oversettelse av tolken, så føler jeg på en måte der er ikke noe problem» (l. 327-332)

I samtalen med Anne kommer det frem at hun er opptatt av ansvaret hun kjenner på. Hun blir opptatt av at foreldre ikke skal føle seg «ekskludert» i rommet, og at det er hennes oppgave å forhindre det.

Terapeutene gir uttrykk for at de tar et ansvar for å minske denne utryggheten og skape en balanse i veiledningsrommet. Dette gjør de uavhengig av grunnlaget og konteksten for hvorfor minoritetsforeldrene kommer til samtalen. Berit sier at hun opplever å være helt avhengig av tolken. Hun bruker ord som å føle seg avmektig i det å ikke kunne gjøre seg forstått i situasjonen, og at hun ikke kan starte samtalen uten tolken til stede.

4.1.2 Det handler om å gjøre samtalen trygg nok

Et behov som fremheves av terapeutene er nødvendigheten av å gjøre samtaler trygge for dem de møter, de er ekstra oppmerksomme på dette når der er tolk til stede.

I samtalene med meg er de opptatt av at foreldrene som kommer til dem, skal kjenne seg sett og forstått. Informantene viser et hovedfokus på at samtalene skal kjennes trygge og at de er opptatt av at alle partene skal få formidlet seg tydelig, forståelig og korrekt. Linda beskrev det på denne måten: «(..) det var en fin opplevelse, det gjorde at vi føler en trygghet for at det vi snakker om virkelig blir sagt og hun sjekker ut at han skjønner» (l. 359-361) For å skape trygghet trekker informantene frem at det er viktig å forsøke å forstå de kulturelle ulikhetene og ta hensyn til dem. Informantene er opptatt av at det å ha tolk med i

samtaler bidra til å skape nødvendig trygghet. Gunn uttrykker: «Det var veldig godt at det var sånn trygt... det var trygt fordi jeg var sikker på at det som ble tolket var rett og så var det trygt fordi mor ble ivaretatt av tolken» (l. 239-241)

Alle terapeutene er opptatt av hvordan de kan snakke med foreldre i veiledning om sårbare tema på en trygg og ivaretagende måte. Gunn er i denne sammenhengen opptatt av at det er viktig for foreldrene at de er trygge på tolken som skal formidle det de sier. Hun retter oppmerksomheten mot hvilke tema og detaljer som er akseptabelt for foreldrene å snakke om med tolk til stede: «(..) få en forståelse om hva dette handler om.. og hvordan det kan løses og alltid opp imot trenger vi de opplysningene eller ikke» (l. 562-563)

Et slikt utsagnet er gitt med tanke på å kunne gi den veiledningen som er forventet, og for å få frem de temaene som det er nødvendig å snakke om. Samtlige informantene uttaler at det er viktig å sjekke ut med familien om hvilke tema en kan snakke om. Dette begrunner de med at det kan være frykt i små minoritetsmiljøer, eksisterende kjønnsroller og frykten for at tolkens taushetsplikt ikke skal overholdes. Når det snakkes om hva som skjer i rommet når en avklarer posisjon og gjør trygghetsskapende arbeid, sier Anne dette om tanker hun gjør seg om å skape trygghet gjennom bruk av tolk:

Jeg tenker at det blir noe som er med på å gjøre familiene enda litt mer..å puste med magen, for der sitter en til i rommet som også kan si at dette trenger jeg også som far, og dette er viktig- de vier seg litt som foreldre i forhold til noe som er litt utfordrende. Som regel opplever jeg at foreldrene at foreldrene synes det er ok (l. 128-132)

Terapeutene er samtidig opptatt av at de må ta ansvar for tolkens funksjon og rolle, og at det er med på å skape trygghet i samtaler. Tre av dem sier at de opplever at ved å være tydelig på rolle og funksjon, bidrar de til en trygghet i rommet. Berit formidler at hun går inn og tar ansvar for tolken, og at det skaper en ekstra trygghet for familien. Dette opplever hun særlig dersom hun oppfatter at tolken ikke er helt «til stede» i timen. Terapeutene er opptatt av at tolkens rolle i veiledningsrommet er av betydning i det trygghetsskapende arbeidet. Dette vil jeg se nærmere på også senere i fremstillingen av funn om tolkens rolle.

4.1.3 Tolkebruk er krevende og setter i gang mange følelser

Alle terapeutene beskriver at de opplever det å bruke tolk som flersidig. De opplever det krevende å bruke tolk, samtidig som det kan kjennes trygt. I intervjuene kommer dette frem på ulike nivåer. Det er krevende rent kommunikativt, både verbalt, men ikke minst nonverbalt. Anne oppsummerer:

Det har vært, kanskje veldig mange både gode og litt hemmende opplevelser med tolk i rommet, men jeg opplever faktisk.... Jeg kan ikke si at da er det bra, og da er det dumt -Det er nesten fra tema til tema, og fra familie til familie og at det er både ok og noen ganger frustrerende.. Absolutt.. (l. 812-816)

Samtlige snakker om denne flersidigheten i følelsen knyttet til å være tolkebruker. Berit sier det på denne måten:

Det er mer krevende på mange måter sant, det er krevende å ha en ekstra i rommet.. så det..vil jeg tenke på en måte .. og så blir du samtidig veldig glad når det likevel sklir så blir det litt mindre krevende. (l. 859-862)

Alle informantene gir uttrykk for flere ulike følelser når de skal beskrive hva som skjer med dem i samtaler med tolk. Samtlige beskrev at de kommer i kontakt med følelser som irritasjon og frustrasjon, og at de blir utfordret på tålmodighet. Berit beskriver at hun blir påvirket i samtaler som foregår med tolk, og at hun kjenner at hun kan bli irritert. Videre i samtalen beskriver hun at når samtaler blir krevende og utfordrende, opplever hun å miste «litt energi». Gunn beskriver også at ulike følelsesprosesser settes i gang i denne type samtaler. Hun opplever at det kan ha noe med tiden det tar, og opplevelsen av at tiden går for fort. Gunn beskriver en opplevelse av å «strever mer» med å rekke å både få sagt noe, og forstå det som blir sagt, og at dette kan gi både irritasjon og frustrasjon hos henne. For Gunn kan det kjennes ut som en «*tålmodighetsprøve av og til*» (l.100)

Anne formidler at hun må jobbe «*tyngre*» i denne type samtaler, og at hun opplever at det er utfordrende å holde flyten i samtalen når hun bruker tolk. Linda synes det å bruke tolk er litt «*jobbigt i utgangspunktet*» (l. 689). Hun sier samtaler der det ikke er behov for tolk oppleves som enklere enn de som gjennomføres ved hjelp av tolk, men at det også avhenger av hvordan tolken jobber. Hun forteller at det er stor forskjell på tolker, og at det påvirker

hennes følelser. De gangene hun opplever at tolken er på ”lag”, og at de er tre som samarbeider, så går det bra. Andre ganger kan hun oppleve fryktelig stor irritasjon når tolken ikke fungerer så bra: «(..tolken blir et hjelpemiddel til å.. så tenker jeg noen ganger fungere hjelpemiddelet kjempebra.. og noen ganger er det mer vanskelig i samtalen» (I.220-221)

4.2 Tolkebruk setter fokus på egne samtaleferdigheter

Informantene forteller om hvordan de opplever sine ferdigheter i samtaler med minoritetsforeldre og når det er tolke til stede. De opplever at ulike samtaleferdigheter blir påvirket av å ha en tolk med i rommet. De kan bli usikre på sin egen formidlingsevne, evne til å stille åpne spørsmål og evnen til refleksivitet. Informantene opplever også at samtalene ikke alltid forløper slik de ønsker.

4.2.1 Tvil og undring om egne ferdigheter

For å forstå dem de møter er informantene opptatt av hvordan de selv klarer å formidle seg. Egen evne til formidling får et ekstra fokus i samtaler der tolk er nødvendig. Det er gjennomgående i alle intervjuene at informantene er oppmerksomme på hvordan samtaler med tolk forløper. De er opptatt av hvordan de mestrer dette arbeidet, og hvordan det får dem til å kjenne seg.

Linda snakker om at hvordan hun formidler seg mer minimalistisk for å få frem et budskap, hun beskriver hvordan det blir viktig for henne. Hun forteller at hun opplever at hun må bli mer tydelig i det hun sier, og snakke mindre for å få frem det hun vil formidle. I et av Lindas utsagn sier hun det slik:

Jeg merker at det noen ganger er vanskelig å holde tråden det kan være forskjellig fra tolk til tolk. Fordi noen er så utrolig flinke til.. de husker bedre sånn at du kan få snakket litt ferdig en bolk og så oversette, mens noen må være mer oppstykket, og når jeg må være oppstykket så synes jeg det er lettere å dette ut. For eksempel hvis jeg synes noe skal henge sammen så får jeg ikke formidlet det. (I. 88- 94)

I mitt råmateriale forteller terapeutene om hvordan de noen ganger opplever forskjeller mellom det de selv sier, og det som blir oversatt. Samtlige informanter forteller at de har kjent

på dette. De opplever ofte stor forskjell mellom det de sa, og hvordan det høres ut når det blir tolket videre. Det kan gjøre dem usikre på hvordan de formidlet seg. Berit forklarer det på denne måten:

Hva ble sagt nå? Det var nå voldsomt tenker jeg da. Vi skjønner jo at språket er forskjellig, og at nyansene er forskjellig... men jeg kan jo kjenne av og til at det var egentlig ganske kort, og nå blir jeg usikker ... når du bruker lang tid (I. 243-246)

Informantene forteller at for å minske faren for slik misforståelser, blir de opptatt av å forenkle språket. En slik forenkling av språket bidrar til at de kan oppleve seg keitete og kantet i språket. Denne type oppmerksomhet på språket kan gi dem en opplevelse av å formidle seg dårlig. Samtlige beskriver at det kan oppleves vanskelig å få til å holde på tråden i samtalen. De beskriver og opplever at de mister ferdigheter de vanligvis mener at de har. Linda er opptatt av hun opplever seg mer: «(..) hakkete jeg vet ikke helt jeg tenker mye mer, jeg blir opptatt av hvordan jeg skal si det og da blir det ikke naturlig» (I 208-209). I intervjuet formidler hun at hun søker å være mer presis i språket og jobbe for å skape nok forståelse, og at det blir et mål i seg selv for henne.

Gjennomgående har terapeutene et uttalt ønske om å få til gode refleksjoner sammen med foreldrene. De blir i tvil om det er dem selv, eller det at det er tolk med i rommet, som gjøre til at samtalene ikke blir slik de ønsker. Tre av dem sier at de kan miste kontroll på om det er foreldrene, eller tolken, som ikke forstår. Familieveilederne får ofte behov for å forklare mer eller sjekke ut og være nysgjerrig på det som skjer.

Gunn sier: «(..)hvis du vil få i gang refleksjoner ikke sant og så skjer det noe som du ikke har kontroll på- er det tolkingen eller er det mor ikke sant....» (I. 131-133). Gjennom sin formidling av at hun blir opptatt av at svarene som kommer oversatt tilbake fra tolken, forteller hun også hvordan det påvirker henne. Gunn sier at hun kan streve med å fange opp hva det egentlig snakkes om. Hun blir opptatt av om det snakkes om det hun trodde de hadde snakket om, eller om de snakker forbi hverandre.

Anne opplever at hun ofte blir opptatt av at svarene hun får tilbake ikke samsvarer med det hun tror hun snakket om. Hun kjenner en usikkerhet på om det er nyttig det som skjer i rommet, og om hun får det til godt nok.

Informantene fremhever et ønske om å møte andre med en «ikke-vitende posisjon» og være åpen og nysgjerrig også i samtaler som gjennomføres ved hjelp av tolk. Terapeutene virker å være opptatt av å ikke innta en ekspertrolle, men heller å være åpen for det som måtte komme fram i samtalene minoritetsforeldrene.

4.2.2 Samtalen er mer enn ordene

Terapeutene gir uttrykk for at de er opptatt av alt som skjer i rommet, ikke bare ordene som blir formidlet. Samtlige formidler at de er opptatt av hva som foregår av ulike prosesser i veiledningsrommet, og eventuelt hva de går glipp av når det er tolk med i samtalen. Dette kan være på flere ulike nivåer i kommunikasjonen. I samtalene våre beskriver informantene hvordan kroppsspråk, ansiktsuttrykk og mimikk blir en del av samtalen, og gir dem informasjon og undring. De formidler alle sammen at de opplever at dette er spesielt krevende å være oppmerksom på i tolkemedierte samtaler. Gunn uttrykker det slik:

Jeg tenker kanskje at det at vi er så opptatt av det verbale at vi ikke blir forstått verbalt og får rett informasjon og at flyten i det verbale skal gå.. at en blir så opptatt av at en mister litt av kroppsspråket det fokuset har vi gjerne mer enn når en bare bruker norsk.
(I 464-468)

Terapeutene er opptatt av at det skjer flere prosesser i rommet samtidig. De formidler at de er opptatt av hvordan de kan fange opp og respondere på det som skjer i rommet.

Et av temaene som opptar familieveilederne er hvordan kroppsspråk og oppfattelsen av dette er en viktig del av samtalen. Linda forteller at samtale med tolk blir annerledes. Hun synes samtalene ofte blir noe annet enn slik hun hadde sett for seg. Hun beskriver at de kan oppleves mindre naturlig, og at hun mener det da kan handle om relasjonen som oppstår mellom dem når der er en tolk med. Linda sier det blir mer fremmed, hun får ikke med seg hvordan de fremstår i kroppen og ansikt fordi hun blir opptatt av å forstå ordene. I den sammenhengen er hun opptatt av det er mer strevsomt å få til en god kontakt med personen hun snakker med.

Terapeutene opplever at de mister en del emosjonelle uttrykk, stemmeleie og tempo i samtalen når den foregår med tolk. Samtlige beskriver de at det er mer komplisert å forstå mellommenneskelig uttrykk og reaksjoner i en tolket samtale enn i andre samtaler.

Berit opplever at det ofte ikke stemmer det hun oppfatter av «*nonverbale signaler*» og innhold i ordene som blir formidlet. Hun sier det er vanskeligere å speile den andre og møte dem der de er, når hun ikke får stemning, toneleie og kroppsspråk til å harmonere med det som blir oversatt. Hun er opptatt av hvordan det påvirker kommunikasjonen: «(..)det du ser.. i kroppen blir viktigere enn det som blir sagt på en måte. Det blir jo litt sånn.. tydeligere enn ordene» (l. 754-756).

Tre av informantene trakk i denne sammenhengen frem at det oppleves mer hjelpsomt å være to terapeuter i dette arbeidet. Det kan gi informasjon om mer av det som skjer i samtalen. En terapeut kan følge ordene, og den andre kan følge det nonverbale og stemning i rommet. Gunn er opptatt av at det er mer krevende å følge med på det nonverbale i kommunikasjonen, når hun samtidig strever med å få til korrekt språkforståelse.

Hun trakk også frem at det til tider kan være vanskelig å fortolke om det er tolkemottaker eller tolken som har de ulike uttrykkene. Anne var på sin side opptatt av hvordan tolken formidlet innholdet, og sier hun av og til sjekker ut hvem sine reaksjoner som oppstod. Hun sier at hun da spør om hvordan det oppleves, eksempel «det så ut som du reagerte på noe nå?» og at ofte blir stemningen som da synliggjøres tydeligere enn ordene.

4.2.3 Tolkebruk gir rom til terapeutens indre dialoger

Samtaler med tolk kan gi et stort rom for indre dialog og refleksjoner. I intervjuene kommer det frem at alle terapeutene opplever at bruk av tolk fører til at deres indre samtaler får mer plass under veiledningstimene. De formidler at tolken utgjør et ekstra ledd i samtalen, og at det fører til flere pauser og stopp. De kjenner da at en indre stemme kan tre frem hos dem selv.

Terapeutene snakket alle om hvordan de får økt tid til å tenke seg om i samtalen. De var opptatt av hvordan de tar inn flere tema i tankene sine underveis, og hva som er annerledes enn ved andre samtaler. Informantene opplever at de rekker å ta inn mer av det som skjer i

rommet. Gunn fortalte om hvordan hun kan reflektere omkring hva tolken viser av seg selv. Gjennom en beskrivelse fra en situasjon med tolk beskrev Gunn hvordan hun opplevde dette. Tolken hadde i samtalen tydelig vært særlig opptatt av at veileder hostet og nøs, og tolken var tilsynelatende mer opptatt av bakterier og frykt for disse, enn å tolke. Gjennom Gunns beskrivelse fikk jeg innblikk i hvordan hun tenkte om dette og jobbet med seg selv i løpet av samtalen. Hun beskrev sine tanker og bearbeidelse av hvordan hun skulle håndtere det, med hjelp av sine indre prosesser.

Berit formidler at hun blir opptatt av å regulere seg selv i denne type samtaler, og at det ofte foregår mye på innsiden av henne. Hun blir opptatt av hvordan hun skal ivareta både tolkemottaker og tolken. I dette fremmer hun hvordan hun «jobber på innsiden» for å få dette til å bli best mulig i veiledningsrommet. Berit beskriver i intervjuet at hun flere ganger har undret seg over at hun føler seg litt kontrollerende når hun opplever at tolken ikke er så presis i overlevering av budskapet som det hun ønsker seg: «Det blir kanskje mer en tanke inni meg altså – jeg blir tenkende på dette tok tid..» (l.251-254). Hun viser til at hun har mange tanker omkring tema som dette, og at det jobber inni henne mens veiledningen pågår. Linda beskriver sine indre tanker og dialoger i flere sammenhenger under vår samtale. Hun har blant annet utsagn som:

Jeg synes det er fryktelig lett å komme ut av det jeg skal si og formidle noen ganger. Fordi jeg får så innmari lang tid å tenke på, eller meg om. Sånn at jeg kan spore av- ja tenke andre ting (l.85-88)

Linda formidler at noe av det som skjer med henne i denne type samtaler er, at hun blir opptatt av hva som skjer med henne og hvordan hun håndterer det gjennom sine egne indre prosesser

4.3 «Fra medium til et helt menneske, tredjeperson i rommet»

Tolkens rolle og funksjon er gjennomgående viktig for alle terapeutene. I tillegg til å ha eget ansvar for samtale opplever de at mye avhenger av kvaliteten på tolkens arbeid og dennes egenskaper. Tolkens tilstedeværelse gir informanten mange ulike opplevelser i rommet som de kjenner på og blir opptatt av. Ved å ha tolk med i rommet blir samtalen påvirket av en ekstra person sitt nærvær. De beskriver det som umulig å utelate tolkens tilstedeværelse med alt det den representerer. Tolken oppleves som en er en tredjepart i rommet for informantene.

4.3.1 Tolken får en egen rolle

Informantene er alle opptatt av at tolken er en hel person med egne erfaringer, opplevelser og han/hun kan bli berørt og beveget på samme måte som de andre i samtalen. Tre av fire informanter bruker ordene «tredjemann i rommet» når de beskriver tolkens tilstedeværelse. Informantene blir opptatt av hvordan tolken reagerer og hvilke ressurser og mulighet til bearbeidelse av det som kommer frem i samtale de deltar i som tolk.

Informantene er bevisst på at tolkene også er med i rommet med sitt eget følelsesregister og oppfattelser av det som skjer. De er opptatt av at veiledningssamtaler av den typen de har, er annerledes enn andre type samtaler som i bank, på skole på en byggeplass. Samtlige er innom dette tema i intervjuene, og de beskriver hvordan det kan påvirker tolkens rolle i rommet. Berit sier det på denne måten:

(..) når jeg overleverer tøft stoff, så ser jeg jo at det skjer noe med de også. Så skal vi jo være opptatt av denne nøytraliteten og profesjonaliteten sant. Så tenker jeg det er jo tøffe ting de sitter og hører, så kjenner jeg at jeg er opptatt av det. Det er annerledes å sitte her enn å sitte i banken eller på (..) (l. 154-158)

Berit snakker videre om hvordan hun er opptatt av at tolkene er ulike i sine reaksjoner på tema i samtale. Hun formidler at hun i tolkemedierte samtaler fornemmer tolkens kroppsspråk og formidling og at det blir personlig. Berit er opptatt av at tolkene ikke bare er et medium, men at de er mennesker med ulike erfaringer. De er gjerne foreldre selv. Hun formidler at hun ofte

opplever at tolken kan blir berørt av tema i samtalene, og at det gjør noe med henne. Hun beskriver at hun blir opptatt av å ivareta tolken også.

Anne synes hun har opplevd noen ganger at tolkene blir så glade i veilederne, at de gjerne vil komme igjen og igjen. Hun formidler at tolkene gjerne vil komme tilbake og får et personlig utbytte av å ha oppdrag for Barne- og Familiehjelpen. Hun har fått flere ulike tilbakemeldinger fra tolker at de så lykkelige for å komme til denne type oppdrag, og at de lærer så mye for egen del i forhold til seg selv og egne barn. Videre er hun opptatt av at temaene i samtalene kan berøre personlig for tolken. Hun snakker om det på denne måten: «Jeg kjenner det litt i magen at ..hvordan det er for tolken dette, og vi har også sett tolker som .. har blitt kjempe berørt inni rommet, så helt usynlig er de ikke» (l. 732-734)

Hun ser at det blir sterkt for tolken, og at det kan komme til utrykk. Hun synes det er bra at det menneskelige kommer frem og at det ikke er et «stoneface» som sitter der. Hun har ikke opplevd at det blir vanskelig for familien som er med. Anne er oppmerksom på at det kan hende tolken bærer på egne erfaringer og traumer som den burde fått hjelp med og at veiledningssamtaler kan få frem dette. Hun er i den sammenheng opptatt av om tolken får støtte eller ikke.

Gunn formidler at gjennom å ha samme tolk over tid får en mer ro over samtalene. Hun opplever at gjennom kontinuitet får partene et mer avslappet forhold til hverandre. Hun formidler at tolken blir en som naturlig deltaker i samtalen, og at det på den måten er lettere å veksle mellom tolk og foreldre. Gunn sier hun er var for de ulike tolkene og deres tilstedeværelse i rommet, og at det påvirker hennes veiledning på forskjellige måter. Hun mener at på denne måten får tolken en egen rolle i samtalen og er med å påvirke det som skjer i rommet.

Linda gir utrykk for at en tolk absolutt er med å påvirke, og at denne får en part i det som foregår. Hun opplever at det ikke er lett å la tolken bare fungere som en språkformidler i samtaler som berører emosjonelt. Hun formidler at hun synes det er bra om tolken får et eget engasjement i temaene som det snakkes om, og at det kan tilføre noe til stemningen i rommet. Linda synes det er mange av tolkene som viser at temaene i veiledningen er spennende for dem som privatpersoner også. Dette synes hun er greit, og de kan lære en mye selv også.

Linda er videre opptatt av hvordan forhold tolk og tolkemottaker har det ellers i livet. Hun beskriver at hun ofte møter foreldre som vegrer seg for å benytte ulike tolker utfra kjennskap til denne, eller fordi miljøer kan være små og gjennomsluktige, og tolken kan få kjennskap til sider ved livet de ønsker å holde konfidensielt. Linda opplever at tolken får en innsikt i familiens liv som er vanskelig å verne familiene mot fordi tolken er et menneske og ikke et medium for språkformidling.

4.3.2 Kvaliteter ved tolken er med å påvirke samtalen

I studien kom det frem at informantene fremhever at tolkens opptreden og personlige egenskaper er med på å forme samtalen. Alle informantene gir rike beskrivelser av egenskaper de mener en tolk må ha for å fungere godt. I samtalen våre trakk informantene frem ulike erfaringer med hvilke ferdigheter og kunnskap en tolk innehar, og hvordan de utøver sitt yrke.

Samtlige er opptatt av hvordan tolken formidler formaliteten i arbeidet sitt som for eksempel å presenter oppgave sin og taushetsplikten. De formidler at det oppleves tolkens introduksjon til timen på ulike måter. Terapeutene skiller på nye og kjente tolker og kan oppleve at tolkene blir for formelle. Linda pekte på at det er forskjell på hvor mange ganger en tolk er med og hvor formelle de behøver å være:

Det er jo lov å presentere det, men når vi er de samme tre som møtes for femte gang så trenger en faktisk ikke å si det. Ja jeg kjenner at det er en sånn irriterende ting som jeg tenker på (l. 647-649).

Linda er opptatt av at tolker gjør dette svært ulikt. Hun sier at for henne blir det forstyrrende dersom tolken blir altfor formell. Hun opplever at det gjør noe med starten på samtalen og stemningen i rommet. Linda formidler at hun opplever store ulikheter i hvordan tolker arbeider, og at det påvirker hennes samtaler med tolk til stede. Hun formidler at når hun kan snakke en stund og tolken kan formidle hele innholdet, så er det lettere for henne enn når tolken vil ha det mer oppstykket ord for ord.

Språklige ferdigheter er en egenskap som er med på å gjøre tolken god eller dårlig for mine informanter. Alle fire informantene var opptatt av om tolken kan formidle innhold i det som er snakket om, eller om det må tolkes ord for ord. Hvilke ordforråd tolken oppleves å ha er av

betydning for informantene. Hvordan de evner å tolke hele setninger eller at tolken bidrar til flyt i samtalen fremheves som positivt av terapeutene. Gunn formidler at det er viktig å kjenne at tolken oversetter det om blir sagt korrekt, og at hun kan kjenne på en uro når hun opplever å ha snakket mye og så sier tolken en halv setning. Hun opplever at det kan ha med hvordan tolken har muligheter og evner til finne nyansen i det som blir formidlet. Ulike språk har varierende grad av ord som kan oversettes. Gunn er opptatt av hvordan tolken eventuelt evner å forklare til foreldre når det oppstår situasjoner som blir språklig komplisert.

Tre av informantene fremhevet at tekniske ferdigheter hos tolkene, som plassering i rommet, avklaring av rolle, og annet er viktige elementer for å få en god samtale med tolk. Anne sier:

(..) noen av tolkene er god på å plassere seg på en måte i rommet som gjør at.. det er lettere at det bare er litt luft for å si det sånn. .. Det er kanskje lettere å gjennomføre da sant? .. (l. 98-101)

Anne er opptatt av hvordan samtalen veksler og beveger seg i rommet, og hvordan tolken følger med på dette. Hun er opptatt av å kunne sjekke ut med tolken underveis om det de snakker om gir mening. Anne er da opptatt av at hun ser tolken, har øyekontakt og passelig avstand i rommet. Hun beskriver at hun opplever forskjell på tolker som er tilbaketrukket, og de som er for frempå og vil lede samtalen.

Tolkens personlighet og fremtreden i rommet er med å påvirke samtalen. For Berit handler det om en type dannelse, som at tolken hilser med et smil, og at den prøver å være positivt innstilt. Hun opplever at det kan være vanskelig å ha tolken i rommet dersom det er utakt mellom det som blir sagt og måten det blir sagt på. Berit er opptatt av tolkens tilstedeværelse i rommet, som om det er for varm eller for kaldt, er med å forme samtalen. Hun beskriver hvordan hun er opptatt av tolkens oppmerksomhet og egnethet knyttet til ansiktsuttrykk og responser som er avstemt med det som blir formidlet. Hun er opptatt av om det er en uttrykksløs tolk som bare oversetter uten inn-toning da dette er forstyrrende for henne. Berit er opptatt av at det er godt når kroppsspråk og holdning stemmer med innholdet i det som blir snakket om.

Det synes som om alle terapeutene blir opptatt av hvordan tolken utfører sitt arbeid, og at det kan bli et forstyrrende element. De blir berørt og påvirket av tolken. Samtlige snakker om hvordan det er vanskelig å utelate denne tredje personen i rommet fra samtalen.

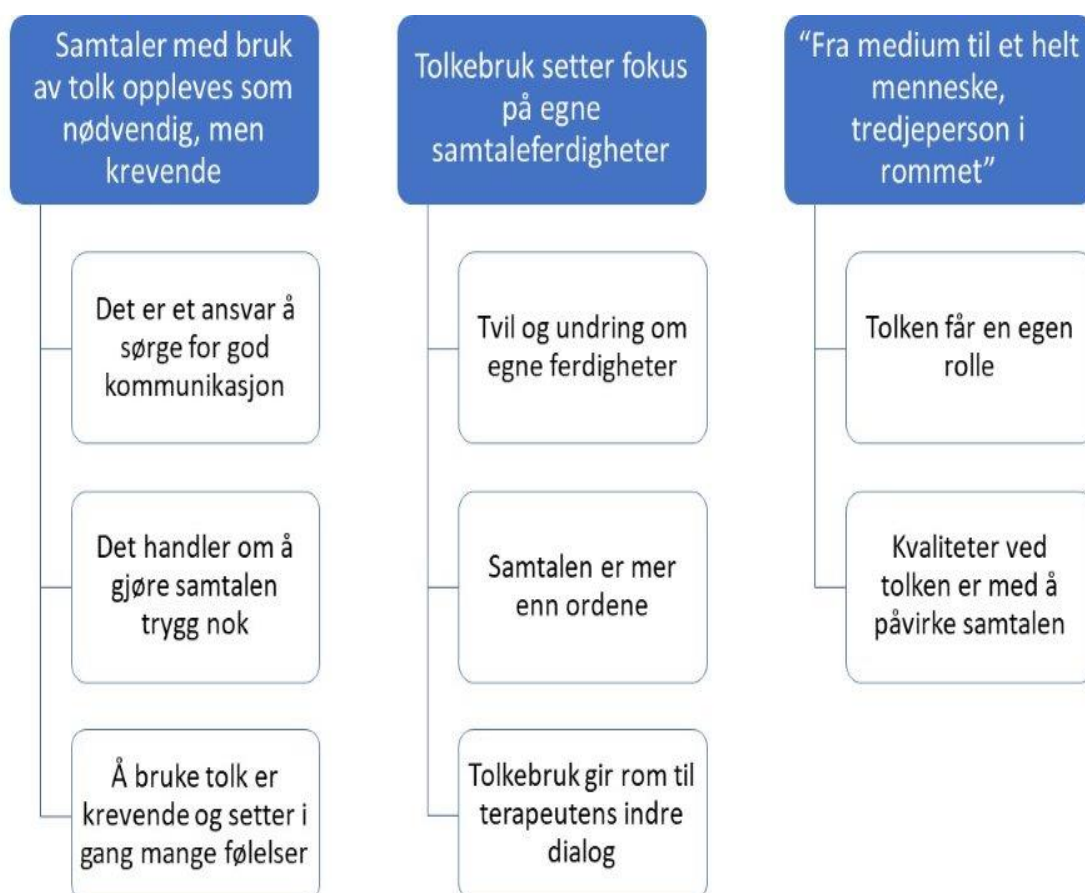
Gunn formidler at hun forventer at tolken har en form for profesjonalitet i det arbeidet som utføres. At denne bringer inn en form for turtaking og rytme som gir rom for en god samtale. Hun synes det er viktig at det kjennes i rommet, at tolken er trygg i rollen sin. Dette synes hun er merkbart i tolkens fremtreden og posisjonering. Gunn formidler at hun kan bli påvirket av å ha med en usikker tolk. I en sammenheng beskrev hun det å ha tolk med på denne måten:» (..) Nei jeg ble forferdelig stresset, jeg ble bare opptatt av tolken» (l. 101).

5 Diskusjon

I dette kapitlet blir mine funn drøftet i lys av relevant teori og forskning som det er redegjort for i kapittel 2. Hvert hovedfunn med underkategorier presenteres og drøftes i lys av teori som er relevant. Deretter følger en oppsummerende refleksjon over de funn som er gjort og hvordan de relaterer seg til hverandre. Til slutt gis en redegjørelse for implikasjoner for praksis og videre forskning.

Problemstillingen for studien var:

«Hvordan opplever terapeuten samtaler med foreldre i et barneverntiltak når den må foregå med bruk av tolk?»

5.1 Samtaler med bruk av tolk oppleves som nødvendig, men krevende

Studier og analyser som NTNU (2017) og RKBU (2015) har gjort har vist at språk og bruk av tolk er nødvendig, men for lite utbredt og benyttet. Minoritetsforeldre er en gruppe det i utgangspunktet er vanskelig å komme med hjelpetiltak til (Paulsen, 2014). Foreldre kan av ulike årsaker oppleves skeptiske og redde. Paulsens forskning viser til at det er stort behov for kunnskap om bruk av tolker og fenomenet tolking som helhet (Paulsen, 2014).

I min studie kommer det frem at samtlige informanter gav uttrykk for at det er nødvendig å bruke tolk. Dette er et arbeid informantene tar alvorlig. Informantene opplever ikke at det er et valg de har, men mer en nødvendighet for å gjøre en tilstrekkelig jobb. Det kommer frem at de kontekstuelle rammene legger føringer for informantenes oppfattelse av at det er viktig at foreldre med minoritetsbakgrunn blir sett og hørt i denne type samtaler. Dette er i tråd med Batesons beskrivelser av hvordan fenomener avhenger av den konteksten det opptrer i (1972).

5.1.1 Det er et ansvar å sørge for god kommunikasjon

Informantene er helt klare på at det er deres jobb å sørge for god kommunikasjon og ta ansvar for å skape rammer og omgivelser for en likeverdig dialog. I samtalene med minoritetsforeldre som ikke behersker det norske språket, opplever terapeutene at de er ansvarlig for å skape rammer og muligheter for god kommunikasjon. Innen barnevern konteksten veiledningen forekommer i ligger det viktige føringer om at alle som bor i Norge skal få et likeverdig tilbud. I norsk integreringspolitikk (Barne og Likestillingsdepartementet, 2012-2013) finner vi føringer for at alle i offentlige tjenester er ansvarlige for å sørge for at det blir tilrettelagt for god kommunikasjon.

Gjennom informantenes grunnholdning til å bruke tolk, retningslinjer for tolkebruk og føringer for hvordan foreldre med innvandrerbakgrunn skal møtes, synes det å være en rådende diskurs for informantene å bruke tolk dersom det er nødvendig. Det å benytte tolk når det behøves blir en implisitt verdi i deres arbeid (Øfsti, 2010). Dette sammenfaller også med målet i norsk integreringspolitikk som legger vekt på at alle skal ha like muligheter enten det er snakk om rettigheter eller plikter. (Barne og Likestillings Departementet, 2012- 2013). Informantene

hadde fokus på eget ståsted og kompleksiteten i kommunikasjonen som oppstår når der er tolk til stede. Dette viser deres oppmerksomhet på personlig ansvar for å bedre kommunikasjonen. Fylkesnes (2011) viser i sin studie at god praksis i et flerkulturelt barnevern handler om å benytte fremgangsmåter som styrker foreldrenes muligheter for deltakelse blant annet gjennom god kommunikasjon. Mine informanternes utsagn om nødvendigheten av å bruke tolk sammenfaller med funnene i denne studien.

Terapeutene opplever at de kjenner på et stort ansvar for å skape et trygt rom for gode samtaler, noe jeg ser i sammenheng med konstruksjonsmodell for kommunikasjon (Ørvig, 2007). Modellen tar hensyn til at tolken er en del av samtalen og synliggjør tanken om at også tolkens erfaringer, sosiale og kulturelle bakgrunn er med i kommunikasjonen. Ørvigs modell har likhetstrekk med en oppfatning om at en må se på verden som en forståelsesprosess. Dette vitensynet er opptatt av hvordan forståelseshorisonter dannes (Krogh, 2014).

Det kommer frem at informantene tar et stort ansvar for at den de møter skal kunne gjøre seg forstått uavhengig om de kan språket eller ikke. Berit fortalte at det ikke er mulig å tillate seg å la være å bruke tolk. Berit og de andre informantenes holdninger viser at de ønsker å møte den andre der den er i samtalen. Dette er et uttrykk for en holdning til å innta en ikke-vitende posisjon, som tar utgangspunkt i å være åpen og nysgjerrig på den andre (Anderson, 2003). Dersom familiene skal kunne gjøre sine oppdagelser og legge grunnlag for ny forståelse av sammenhenger i sine liv, er det avgjørende at terapeutene ikke inntar en ekspertrolle.

Anderson (2003) formidler en holdning som anerkjenner begge parter i samtalen som eksperter. En slik holdning legger til rette for at terapeuten får part som ekspert på samarbeidsprosessen, mens klienten forblir ekspert på sin forståelse, sine behov og sin historie. Informantenes holdning til å ta ansvar for å få til samtaler med bruk av tolk, uttrykker deres ansvarstaking for å unngå å komme i en posisjon hvor en ikke får frem den andres perspektiv. Informantene synliggjør ansvaret de kjenner for å skape en slik balanse i samtalen også når de må ha tolk med i arbeidet.

Studier som Olsen (2011) viser til i sin artikkel viser at helsepersonell ofte velger bort tolk ut fra hvordan de selv opplever behovet for dette eller ikke. I min studie kommer det frem at en slik holdning er utenkelig for informantene. Alle mine informanter viser en holdning til å møte andre mennesker med likeverd og respekt. Dette er i tråd med en ikke-vitende posisjon som

fremholder en grunnholdning til at vi ikke kan vite hvordan andre mennesker forstår og tolker sine erfaringer (Anderson, 2003). Ansvar for informantene opplever å ha for å fremme trygge og forståelige rammer for alle samtaler, forstås som et uttrykk for at de ser på samtaler som personlige møter med dem som berøres i kommunikasjonen som oppstår. Bateson (1972) sin systemforståelse passer godt til en slik innstilling hvor tanken er at ingenting kan stå alene, og at vi må se på helheten for å kunne forstå og kommunisere. Berit sier:

Vi, som familieterapeuter kan aldri kjenne på og gjøre begrensninger. Vi må starte opp med en familie uansett, vi kan ikke hoppe over noen ting, vi må jo se på helheten uansett hvor komplisert det blir, ja altså både vanskelig og enkle tema (l. 1048- 1050).

Ved å innta en nysgjerrig, respektfull og åpen holdning til samtaler, viser Berit en genuin interesse for sin kontakt med dem hun møter, også når det må gjøres gjennom bruk av tolk. Informantenes erfaringer knytter jeg til det å være opptatt av den andres forståelseshorisont og som et uttrykk for at de er opptatt av å ha en kultursensitiv kommunikasjon (Søderstrøm, 2013). Informantene gir ingen definert beskrivelse av kultursensitivitet, men denne holdning i møte med minoritetsforeldre synes å være nettopp kultursensitiv.

Fylkesnes (2011) sine funn om beste praksis for gode arbeidsrelasjoner i flerkulturelt barnevern omhandler blant annet at forståelse av informasjon må gis på en god måte. Dette stemmer godt med informantenes holdning til at de må møte minoritetsforeldre med best mulig innstilling for å forstå og samarbeide med dem. I en annen studie viser Fylkesnes et. al. (2015) at minoritets foreldre kan oppleve stor frykt i møte med barnevernet. I studien fant de at forholdet mellom minoritetsforeldre og barnevern kan være preget av dårlig språkforståelse. Dette mente de må sees på som en faktor som skaper problematikk knyttet til samarbeid mellom barnevern og foreldre med minoritetsbakgrunn. Med tanke på ulike fremgangsmåter som kan styrke foreldres medvirkning viser informantene i min studie en holdning til tilstedeværelse og tilgjengelighet, for å forbedre kvaliteten på samarbeidet.

Ved å innta en samarbeidende praksis med en ikke vitende posisjon, prøver informantene å redusere en mulig utrygghet. Informantene synliggjør at for å ta ansvar for en kultursensitiv

kommunikasjon er tolk nødvendig, dette viser de gjennom sin holdning til å innta en lyttende, aksepterende og fordomsfri holdning til dem de snakker med (Søderstrøm, 2012).

5.1.2 Det handler om å gjøre samtalen trygg nok

Opplevelse av trygghet fremstår som et viktig element for å skape en god kommunikasjon med minoritetsforeldre. I sin beskrivelse av hvordan de oppfatter veiledning gitt med tolk er informantene særlig opptatt av veiledningens kontekst. De formidler at gjennom å skulle gi veiledning til familier som har vedtak i barnevernet, blir det særdeles viktig for dem å skape trygghet. Rugkåsa et. al. (2017) peker på at som sosialarbeider har en både definisjonsmakten på problemet og løsningen. Maktperspektivet står som tidligere nevnt sentralt i møte med minoritetsforeldre. Språkets makt synliggjøres ikke minst gjennom det verbale repertoaret en behersker, og ens evne til å ha en overbevisende komposisjon av det som skal sies. Foucault (1972) knytter makt og diskurser sammen. I samtalen mellom terapeut og minoritetsforeldre som er avhengig av tolk er maktbalanse ikke likeverdig. I tillegg vil samtalenes barnevern kontekst påvirke maktforholdet samtalen. I møte mellom profesjonsutøver og foreldre som er i kontakt med barnevernet er relasjonen preget av asymmetri hvor partene ikke er likestilte (Jensen og Ulleberg, 2011). Erfaringer i arbeidet har vist at det kan være utfordrende å komme i posisjon til minoritetsforeldre da de ofte oppleves som redde. Fylkesnes et. al. (2015) kom i sin undersøkelse frem til at det ikke nødvendigvis er egenerfarte opplevelser som gjør minoritetsforeldre redde, men rykter de kan ha hørt som igjen kan føre til misforståelser og utfordringer i samarbeidet med barnevernet. Informantene tar til orde for at de møter en slik utrygghet og de tenker at bruk av tolk for å sikre god forståelse kan være en avgjørende faktor for å sikre god dialog.

Det er en intensjon hos informantene å unngå at det oppstår unødig ubalanse i relasjonen. De er bevisste på hvordan de opptrer for å organisere samtalen for å ivareta en balanse i maktforholdet. Gjennom sin holdning til at samtalepartneren eier forståelsen av virkeligheten, viser de et ønske om å unngå å fremstå som en ekspert eller overmakt. Anne beskriver hvordan hun ofte starter ut med å forklare rollen sin og sjekker om foreldrene har spørsmål eller er usikre på noe. Hun er opptatt av å møte misforståelser, usikkerhet eller frykt med forståelse og anerkjennelse. Anne fremmer et syn om at gjennom å snakke om det som skaper frykten kan den bli redusert.

Terapeutene er opptatt av hva de kan gjøre for å skape trygghet hos minoritetsforeldre de møter. De formidler at gjennom å bruke tolk kan de gjøre sitt beste for å skape en tillitsfull relasjon. Dette samsvarer med studien til Fylkesnes et.al. (2015) som viste at mangel på trygghet og tillit framkom som et av de store hindrene til å få gode samtaler. Linda formidlet at gjennom å sjekke ut med tolken og være sikker på at hun forstod hva foreldrene sier, kan hun gjøre utryggheten litt mindre. Kriz og Skivenes (2009, 2010b) fant i sin forskning at saksbehandlere i England og Norge kunne oppleve kommunikasjonsproblemer i møte med familier som var forskjellige fra dem selv, og at innholdet i budskapet forsvant når ikke tolk ble benyttet. I min studie er informantene opptatt av at de må benytte tolk for å forstå og kunne skape mening sammen med foreldrene (Gergen, 2005). Informantene mener det er nødvendig å bruke tolk i samtaler som berører personlige og vanskelige tema både for dem som terapeuter, og for dem de møter.

Informantene trekker frem tolkens tilstedeværelse som både en hemmende og en fremmede faktor for å etablere tryggheten som er nødvendig. Det vil ifølge mine informanter for eksempel kunne være en hemmende faktor at det i små minoritetsgrupper kan være svært få tolker. Dette ser jeg i sammenheng med ideen det observerende system som tar i betraktning at alle som er med i rommet påvirker samtalen. Ingen deltakere kan skilles ut av samtalen, men er å anse som en del av den. (Lorås og Tyskø, 2019 s.71). Noen tolker kan bli for kjente, og familien kan bli redde for at taushetsplikten ikke skal bli overholdt. Et eksempel på dette er hvordan Anne sier at noen miljøer blir så små at personene som blir brukt til tolker ikke er nøytrale nok. Noen ganger kan minoritetsforeldrene motsette seg å benytte tolk, eller unnlate å forsøke å forstå for å skjule vanskelige tema for tolken. Anne opplever at dette er til hinder for kontakten hun ønsker å oppnå med foreldrene.

En annen dimensjon ved å skape trygghet som kom frem i samtale med informantene, er å ta hensyn til kulturelle forskjeller og likestilling mellom kjønnene, da dette er faktorer som vil kunne bidra til usikkerhet i veiledningen. Gunn var for eksempel opptatt av at en terapeut må forstå hva en kvinne kan snakke om i samme rom som en mann, og at det kan være svært forskjellig i ulike kulturer. Gunn og de andre informantene er opptatt av å avklare tolkens rolle og posisjon, og at denne ivaretar sine forpliktelser overfor klienten for å skape et trygt klima også i forhold til kjønn og likestilling.

5.1.3 Å bruke tolk er krevende og setter i gang mange følelser

I studien kommer det frem at informantene i samtaler som blir gjennomført med tolk opplever et vidt spekter av følelser som sinne, fortvilelse, utålmodighet og mye selvrefleksjon.

Informantene er i stor grad bevisst hva som settes i gang av følelsesuttrykk inni dem i samtaler med bruk av tolk. De utfordres på tempo og tålmodighet i en samtale når tolking foregår. Gunn sier det slik: «(..) kanskje det har noe med tid å gjøre, det går fortere å få forklart seg og så være oppmerksom igjen, ja kanskje det?» (l. 433-435)

Informantene oppgir at ved å kjenne på mange følelser i samtale som gjennomføres med tolk opplever de en redsel for å ikke være støttende for familiene. Dette er et uttrykk for at informanten vil fremstå nysgjerrig, interessert og nøytralt i veiledningen (Anderson, 2003). Det kommer frem at informantene bruker krefter på å forstå hvordan den andre tenker. Dette for å møte den andre og skape et utgangspunkt for å konstruere verden i felles møter (Gergen, 2005). Menneskelig kommunikasjon er krevende. Grunnlaget for kunnskap, tanker og følelser samt hvordan vi opplever verden konstrueres gjennom språket (Anderson, 2003).

Språkferdigheter, kulturforståelse og bevisst kommunikasjon vil sammen med en ikke-vitende posisjon være grunnlaget for gode møter mellom mennesker. Det fremstår som en forskjell fra andre samtaler informantene har, og at de opplever samtaler som gjennomføres ved hjelp av tolk, som mer krevende. Ikke fordi det skaper mer arbeid for dem, men fordi det skaper flere og andre følelser hos terapeutene når de prøver innta og opprettholde en ikke-vitende posisjon. Det å skape trygghet under disse forutsetning oppleves mer krevende enn andre samtaler som gjennomføres uten tolk. Linda sier: «Det er jo en ekstra jobb å ha tolk, og da blir det jo så himlande viktig å få til flyt.. og gjør stemningen god i rommet» (l. 683-685).

Dette kan ses i lys av hvordan sosialkonstruktivismen åpner for at mennesker fordomsfritt møter mennesker i mer relasjonelle og samarbeidende praksiser (Loch og Strong, 2014)

Andersen (2005) skriver om samtaler vi har med oss selv i terapi. Informantene har høye krav til seg selv i arbeidet sitt og om hvordan de skal være i dialogen med minoritetsforeldre. I mine funn kommer det frem at informantene opplever og kjenner på ulike indre dialoger om hvordan de får til samtaler med tolk til stede. Deres krav til hvordan de skal mestre denne type samtaler ser ut til å være høye. Dette samsvarer med det Øfsti (2010) sier om at det kan se ut til at det er forventninger til at terapeuter skal kunne leve opp til sine idealer i større grad enn

andre på bakgrunn av sin yrkeskompetanse. Skivenes (2009, 2010b) fant i sin studie at kommunikasjonsproblemer kan gjøre saksbehandlere utrygge i vurderinger om de er gode nok. Disse vurderingene om å gjøre en tilstrekkelig god jobb finner jeg igjen i beskrivelsene av informantenes indre prosesser, om at de må tilby god kvalitet i samtaler med tolk selv om det krevende.

5.2 Tolkebruk setter fokus på egne samtaleferdigheter

Når informantene trekker frem egne samtaleferdigheter som en viktig faktor ved det å ha med tolk i samtaler, er det et uttrykk for en systemisk tilnærming hvor de ser på sin egen funksjon som en del av systemet. Veiledningen terapeuten skal formidler skjer i samtaler. I en systemisk tilnærming er en opptatt av at vi lever livet gjennom våre relasjoner og en ser på språk som en sosial prosess (Thomassen, 2006). Fokuset tas bort fra egenskapsforståelse og over til et mer relasjonelt syn på kommunikasjonen. Funksjonen er ikke å gjøre det mulig å presentere verden, men å gjøre det mulig å engasjere seg i sosiale relasjoner (Gergen, 1999). I en sosialkonstruksjonistisk tilnærming vil en ikke kunne vite hvordan den andre forstår verden uten at en deler sine tanker og opplevelser. Kun gjennom dialog og avklaringer ved hjelp av språket vil en kunne «forhandle om mening og hvilke betydninger det har for den andre. En ikke kan vite hvordan andre forstår verden uten å få frem og forstå hvordan den andre tenker og opplever det (Gergen, 2015).

Gjennom å ha et innover-perspektiv som tar hensyn til kontekstuelle og kulturelle forståelsesrammene for dialogen viser informantene en holdning til at språk er en sosial prosess hvor mening skapes. Informantene synes å være inspirert av Batesons (1972) kommunikasjonsteori. For å skape mening er det nødvendig at ord, handling og uttrykk skapes i relasjon. Studiens funn viser at informantene er opptatt av hvordan de selv tar del i samtalen og hvordan deres samtaleferdigheter er med å forme dialogen. Informanten har fokus på at samtalen er mer enn det som forekommer i ordene, og de er opptatt av egne indre prosesser.

5.2.1 Tvil og undring om egne ferdigheter

Ønsket om å skape trygge forutsigbare rammer fører til å at informantene retter blikket mot seg selv i dialogen. I mine funn er informantene opptatt av å være sirkulære i sin måte å samtale på. Det kommer frem at de bestreber seg på å få frem virkeligheten til den andre gjennom åpenhet, nysgjerrighet og refleksivitet. Funnene viser at terapeutenes innstilling til hvordan de møter den andre er med å påvirke deres syn på seg selv i samtaler med bruk av tolk. De ønsker å møte den andre der den er og ha utgangspunkt i samarbeid og felles forståelse som en trygghetsskapende faktor (Bateson, 2005). Gunn formidler at det er viktig for henne å støtte foreldrene til å finne de rette ordene også når der er tolk til stede. Hun er opptatt av hvordan en hun og stille spørsmål på en måte som tolken kan forstå og kan bringe videre. Dette er et uttrykk for en praksis hvor fokuset på at meningsdannelse og felles forståelse er utgangspunktet. I en samarbeidende praksis prøver en å rette oppmerksomheten mot hva som kan oppleves nyttig for familiene de møter (Anderson, 2019 s. 206).

I min studie var informantene opptatt av egen rolle og fungering for å fremme gode samtaler. Informantene beskriver prosesser som setter i gang tanker om hvordan de opplever egne ferdigheter i samtaler når de bruker tolk. Hensikten med bruk av tolk i de terapeutiske samtalerne er at det skal kunne skje oppdagelser og endringer i selvforståelse hos foreldrene.

I denne type samtaler ønsker en å få frem refleksjoner omkring den andres synspunkt og eventuelle løsninger eller mestringsstrategier. Når det er nødvendig å bruke tolk er informantene redde for at disse ferdighetene blir begrenset. Redsel for å bli lineær i spørsmål når en ønsker å være sirkulær får dem til å stille spørsmål ved egne ferdigheter og hvordan flyten i samtalerne blir. Sirkularitet trekkes frem som vesentlig for terapeutene for å forstå sammenhenger i møte minoritetsforeldrene. Dette ses i sammenheng med Batesons (1972) syn på at samspill må forståes sirkulært. Et slikt perspektiv ser bort fra årsak – virkning tenkningen og ser på helheten i et samspill. Informantens synes å være inspirert av å forstå helheten i kommunikasjonen.

Linda forklarte at hun ofte opplever å fremstå som hakkete i samtaler. Hun opplever å stoppe opp i samtalen, og at tankene går til det hun selv skal si. Hennes opplevelse er da at samtalen mister flyten og blir unaturlig. Linda gir uttrykk for at hun er opptatt av hvordan samtalen konstrueres sammen i språket (Anderson, 2006). Hun opplever at hennes ferdigheter forringes

når hun ikke mestrer dialogen godt nok. Behovet for å finne de virksomme ordene og få flyt i samtalen har sitt grunnlag i forståelsen av at virkeligheten konstrueres i språket (Gergen, 2015). Mangel på opplevelse av å ha flyt i samtalen fører til at Linda forstyrres i sin meningsdannelse når tolk er med i samtalen. En slik forstyrrelse påvirker hvordan hun opplever å få til å snakke sammen med dem hun møter. Hun blir usikker på hvordan hun møter den hun samtaler med, og om dette gir konsekvenser for hvordan handlinger og fortellinger beskrives og forstås gjennom språket. I narrativ inspirert terapi er hensikten å fremme menneskers egne historier og foretrukne fortellinger (White, 2007). Det gir anledning til å forstå og ta del de andres fortellinger om seg selv og sitt liv. Bruken av narrative prosesser og stille spørsmål som gir tilgang til foreldrenes opplevelser og historier er en måte å få frem den andres perspektiv. Informanten er opptatt av å få frem historiene selv om de må bruke mer tid på dette arbeidet. De stiller krav til seg selv om å frem nyansene godt nok. I denne studien tillegger terapeutene språkforståelse og bruken av den andres ord og fortellinger som viktige elementer i samtalen. Informantene forteller at forståelsen og samkonstruksjonene noen ganger kan kompliseres. Tolken kan bli et hinder eller barriere da de analyserer og tenker mye når tolken er med. Informantene er oppmerksom på at tolken er del av forståelsen som de må ta hensyn til. Et slikt syn på tolken ivaretas i Ørvigs (2007) modell hvor tolken sees på som en del av kommunikasjonen. I modellen blir tolken en del av samtalen med sine erfaringer, opplevelser og sin kulturforståelse.

Mine funn viser at informantene betviler egne ferdigheter til være åpen og nysgjerrig når en opplever at det er mangel av felles språk som forhindrer felles forståelse. Informantene opplever at en forenkling av språket fører til at de kan oppleve seg keitete og kantet i språket. Terapeuten opplever å famle etter riktige ord og formuleringer som lar seg oversette på en slik måte at mottakerne forstår innholdet i de som blir sagt. Informanten opplever at nyansene forsvinner og at ordforrådet blir mindre som igjen fører til at de opplever at det fører til mindre rike beskrivelser som gir dem en dårligere forståelse av den andres situasjon. Sosialkonstruksjonistiske ideer anser at konsekvensen av våre handlinger kan beskrives gjennom språket på uendelig antall måter og ingen av dem er mer riktig enn andre (Hårtveit og Jensen, 2001; Gergen, 2001). I tråd med systemiske ideer søkes det å legge til rette for at dialogen utvikles til det beste for den som søker hjelp (Anderson, 1994). Det er når vi snakker sammen og utveksler meningsforhandlinger, en kan utvide den enkeltes forståelse for

hverandre og bygge nye konstruksjoner sammen. Informantene beskriver det kan være mer vanskelig å få frem den andres ulike meninger når de opplever at språket er til hinder. De opplever ikke å nå den andre sine narrativer og fortellinger som deres forståelse, de blir låst i sine egne begrensinger.

5.2.2 Samtalen er mer enn ordene

I sine beskrivelser av hvordan samtaler med tolk oppleves er samtlige terapeuter opptatt av at samtalen handler om mer enn ordene. Tolkens videreformidling av språket tar bort fokus fra det som vises av kroppsholdning, gester, nonverbale signal, stemningen og pausene i kommunikasjonen. Informantene beskriver at det er mer krevende å følge med på det nonverbale i kommunikasjonen med tolk til stede når de samtidig strever med å få til korrekt språkforståelse. Informantene fremhever at tolkens oversettelse og videreformidling av holdning må samsvare med terapeutens intensjon. Manglende samsvar blir en kilde til usikkerhet, og blir en signalforstyrrelse som kan forsterke terapeutenes beskrevne opplevelse av å bli kantete, og at de blir tvilende til egne språkferdigheter. Det vil på samme måte bli forstyrrende for terapeutene dersom tolken og minoritetsforeldrene blir opptatt i egne samtaler med innhold som synes å være utenfor temaet som det samtales om. Å møte, se og forstå den andre krever mer enn å forstå ordene, det å anerkjenne er mer enn å lytte. Berit sine tanker om at det som blir formidlet utenom ordene kan bli sterkere enn hva som ble sagt, viser informantenes opptatthet av alt det «andre» som formidles i en samtale (l.737-738). Det kan ses på som et uttrykk for at nonverbal kommunikasjon som et nikk, pust, pauser, oppleves vanskeligere med tolken til stede. Terapeuten får mindre mulighet til å fange opp denne typen kommunikasjon og til å gripe tak i det som blir uttrykt. Denne type samtaler gjør til at de må følge med på både tolk og foreldre. Bakhtin ideer om at mennesket er dialogiske av natur og dialogen forekommer i et samspill som fanger opp menneskelige handlinger er med å underbygge dette (Andersen, 2010). I det systemisk arbeidet kompliseres dialogen ved at det benyttes tolk, men med sin kulturkompetanse og sin virkelighet har tolken også mulighet til å videreformidle «mer» enn bare ordene i oversettelsen. Et eksempel fra informantenes erfaringer er Annes refleksjoner om hvordan tolken formidler det som ble sagt og utelater sinnsstemningen der det ble sagt i sinne eller irritasjon, men bare oversetter ord for ord (l.

265-267). Hun formidler en usikkerhet på hvordan hun da skal forstå meningen idet som blir formidlet.

Ørvig (2007) argumenterer for at god tolking handler om mer enn den verbale oversettelsen. Faktorer som plassering i rommet, kroppsstilling, blikk, gester, ansiktsuttrykk, statuser og grad av deltakelse påvirket samhandlingens forløp. Både saksbehandlere og tolker måtte forholde seg til disse faktorene på en kompetent måte for at kommunikasjonen med tolk skulle bli effektiv. Tolkning handler på denne måten etter Ørvigs (2007) syn, om en bredere kulturoversettelse. Informantene har bevissthet og tanker om at språk og kommunikasjon uttrykkes ulikt i verden. Gunn beskriver hvordan mennesker med ulik kulturell bakgrunn har ulike måter å kommunisere på. Deres måte å forholde seg til andre er ikke alltid er så lett å umiddelbart gjenkjenne eller forstå. Gunn finner det da nødvendig å skaffes seg denne forståelsen. (l. 558-565). Jeg tolker dette som et uttrykk for en kultursensitiv holdning. Kultursensitivitet omtales som en varsom bevissthet for den andres ståsted. I en systemisk praksis er en slik holdning vektlagt og etterspurt. Pote et.al (2009 s. 9) har formulert forventinger og krav til å ta hensyn til den kulturelle konteksten menneskene lever sine liv. Samtlige av mine informanter var opptatt av å se familienes kontekstuelle forhold og møte foreldrene med forståelse for hvordan de kommuniserer. En slik holdning finner jeg også Dette samsvarer med det å ha kulturforståelse og å være kultursensitiv (Sødertrøm, 2015).

5.2.3 Tolkebruk gi rom til terapeutens indre dialoger

Informantene mine beskriver at de er bevisste på at det oppstår naturlige pauser når tolken oversetter. Denne type pause skaper ifølge informantene flere og andre rom for indre prosesser i samtaler med tolk som er ulik fra andre samtaler de har. Andersen skriver om hvordan vi har indre samtaler med oss selv i terapi. Han beskriver hvordan det er den indre stemmen som forteller terapeuten hvordan den skal forstå og kan respondere (Andersen, 2010).

Bakhtin (1984) syn på at mennesker fører indre dialoger gir støtte til Andersen (2010). Bakhtin mente at denne type indre dialoger førte til nye dialoger med verden rundt. Informantene opplever at gjennom erfaring med å bruke tolk i samtaler blir de mer oppmerksomme på dere egne indre dialoger. Pausene når det tolkes skaper en venteposisjon. En kan ikke alltid lytte til

det som blir oversatt, terapeuten forstår ikke det som blir sagt og blir sittende å vente. Anne beskrev denne opplevelsen slik:

(..) når tolken oversetter så kan jeg mange ganger oppleve at jeg får muligheten jeg trenger til å tenke meg litt om, til å hente meg tilbake, tenke meg litt om, for når tolken oversetter forstår jeg jo ingenting (l. 443-447).

På denne måten kan mellomrommene skape gode pauser som gir rom for å ta stilling til hvordan samtalen skal fortsette. Tom Andersen (2005) var opptatt av hvordan våre indre stemmer gir oss retning til samtalen og hjelper oss til å respondere på en måte vi ønsker. Denne type indre samtaler kom frem hos mine informanter da de beskrev hvordan de forholder seg til sine språklige ferdigheter, og hvordan de er opptatt av å gjøre samtalene trygge ved å ta ansvar for samtalen gjennom en ikke-vitende holdning.

Å lytte innover beskrives av Jensen og Ulleberg (2011) som å lytte til gjenkjennelse eller gjenklang som vekkes i en selv når en lytter til andre. Når terapeuten problematiserer at de ikke kan forstå det som blir sagt oppstår andre stemmer i dem. Gunn beskriver at hun kan kjenne seg utenfor, hun hører en ordfloam hun ikke forstår og kan føle seg tilsidesatt (l. 104-109). I motsetning til en pause til å hente seg inn og skape gode refleksjoner, kan indre samtaler også oppleves forstyrrende. Tre av informantene sier at mellomrommene som blir skapt av naturlige pauser når det foregår tolking gjør det lettere å bruke indre samtaler til selvkritikk og bli usikker på egne vurderinger.

Dette samsvarer med Robers (2005) syn på at det er forskjeller på indre dialoger, noe som kommer frem i informantens beskrivelser av sine ulike indre dialoger. Tidligere diskusjon om informantenes opplevelse av egne samtaleferdigheter med tolk viser at når det benyttes tolk gir det rom for mange selvkritiske refleksjoner omkring hvordan en selv får til dialogen. Jeg undrer på om det er et uttrykk for et ønske om å være profesjonell nok. Det er i den indre dialogen at denne type egen refleksjon forekommer. Det gir mening at det derfor blir mer av indre selvkritiske dialoger når tolk er til stede da mellomrommene er flere og større.

En slik selvkritisk innstilling understøttes av Kritz og Skivenes (2009-2010b) forskning som fant at saksbehandlere som møter familie med annen kulturbakgrunn opplever å bli usikre i sine vurderinger, særlig når de opplevde at bruk av tolk hindret dem i å forstå at budskapet i

samtalene ikke nådde frem og ble til hinder for relasjonen. De naturlige pausene som gir rom for indre dialoger, viser seg å ha både konstruktiv og selvkritisk funksjon i samtaler med tolk til stede. En slik tosidighet i sine egne indre prosesser oppleves krevende, men nyttig for informantene.

5.3 «Fra medium til helt menneske, tredjeperson i rommet»

Gjennomgående i min studie viser terapeutene en holdning til at tolkens tilstedeværelse i samtalene ikke kan utelates. Systemorienterte familieterapeuter arbeider med utgangspunkt i at alle i rommet som en del av samtalen også kalt et observerende system (Selvini et.al. 1978; Lorås og Tyskø, 2019). En slik holdning tilsier at tolken ikke kan utelates i en samtale og er en del av samhandlingen i veiledningsrommet. I tolkemedierte samtaler vil tolken være en del av kommunikasjonen. Dette kan en se på som annen ordens kybernetikk (Hoffmann, 1987). Forståelsen innebærer at det ikke er mulig eller ønskelig å oppnå kunnskap om en objektiv virkelighet. En kan overføre dette til at tolken alltid vil se det den ser gjennom egne briller og dermed være en del av systemet. Uavhengig av kompetanse bidrar også tolken med sin oppfatning og forforståelse påvirket av kulturelle og sosiale erfaringer. Dette stemmer også med en forståelse hvor ingenting kan tas ut av en sammenheng, men må ses i en sammenheng. (Bateson, 1984).

5.3.1 Tolken får en egen rolle

Relasjonsaspektet ved kommunikasjonen som er trukket frem i tidligere funn gjør seg også gjeldende når en vurderer tolkens rolle i dialogen. For å skape reelle møter der utforskning av det opplevde problemet kan finne sted, må det være en relasjon. Uten tolken som delaktig blir kontaktetablering og samskaping umulig. Edvardsen et. al. (2005) sin forskning pekte på at opplevelsen av tolketjenester var knyttet opp til tolkens evne til å bygge tillit og vise empati. Jeg finner dette sammenfallende med Fylkesnes (2011) sine funn som beskrev at beste praksis i møter mellom barnevernansatte og minoritetsforeldre er å sikre god kommunikasjon, også når det benyttes tolk. Begge disse studiene påpeker at kvaliteten i relasjonen mellom alle de involverte partene er avgjørende for suksess i arbeidet. Dette stemmer med synet på at tolken er en del av samtalen, som mine informanter forteller i studien.

Ved flere anledninger viser informantene til at tolkene blir med inn i veiledningsrommet. De snakker om at tolkene opplever gjenkjennelse på tema som tas opp. Denne gjenkjennelsen kan ses på som parallelle prosesser eller resonans (Jensen, 2009). Når informantene punkturer tolkens gjenkjennelser av tema i samtalene viser det at tolkens tilstedeværelse er med å påvirke samtalen. Ved at tolken for eksempel deler hvordan tema som det samtales om, berører eller gir gjenkjennelse til erfaringer fra eget liv. Dette kan minne om støttende gjensidig resonans (Jensen, 2009). Tolkens deling av sine opplevelser kan bidra til at det blir økt trygghet og tillit mellom samtalepartene og samtidig gi terapeuten økt innsikt i form av kultur forståelse (Søderstrøm, 2015).

I studien kommer det frem at tolkens resonans mellom det personlige og private liv og det som blir tatt opp i samtalen danner en betydningsfull helhet i det tolken tilfører den terapeutiske prosessen. Dette kan igjen være med å påvirke de terapeutiske prosessene i en samtale. Jensens resonanskart (s.83, 2019) viser ulike måter resonans kan tilføre sirkularitet og gi mening til det som oppstår mellom terapeutens personlig og private liv og familiens fortellinger. Dette også kan overføres til de prosesser som oppstår i det observerende systemet ved at tolken også kommer inn med egne livserfaringer, og at det kan tilføre tolkens resonans som fører til en forskjell i samtalen. Informantene er opptatt av hvordan de kan bruke sin evne til å være til å være refleksiv og transparent slik at det er mulig å forholde seg til alle personene i kommunikasjonen. Dette gjør seg gjeldene også når tolken, som i utgangspunktet skal være en ikke-deltaker som bare har ansvar for den språklige formidlingen, tar del i samtalen.

Informantenes ønske om å ta hensyn til kulturelle faktor viser en holdning til å ta ansvar for hvordan det foregår samsnakking og konstruksjoner i språket i møte med andre (Gergen, 2015). Dette synet på å skulle skape noe sammen, samsvarer med et sosialkonstruksjonistisk syn på at det er gjennom samhandling, språket og den kulturelle konteksten vi forstår hverandre. Linda legger vekt på at hun ofte tenker at tolken må forstå det hun sier for at denne skal formidle videre det hun sier (l. 104-106.) På denne måten er hun oppmerksom på hvordan tolkens egne opplevelser og ferdigheter er med å påvirke hvordan samtalen blir.

5.3.2 Kvaliteter ved tolken er med å påvirke samtalen

Tolkens posisjon i samtalen er ikke nok alene. Det viser seg at også tolkens fungering og ferdigheter må tas hensyn til for få å frem alle mulige forståelser i kommunikasjonen. Gjennom retningslinjene for god tolkeskikk (Kommunal og arbeidsdepartementet, 1997) settes det en standard for hvordan tolking skal forgå. Målet for tolking er å sørge for så korrekt oversettelse som mulig. I teori om tolking kommer det frem at det skilles mellom tolkeferdigheter og språkferdigheter (Jareg og Pettersen, 2001). En slik differensiering kommer også frem i min studie. Informanten er opptatt av hvordan tolkene utfører arbeidet sitt, de vektlegger ulike kvaliteter ved tolken både personlig og faglig. Studien viser ulik holdning til en systemisk relasjonell forståelse av tolkeferdigheter hvor tolken er en del av samtalen, og en mer lingvistisk tilnærming, hvor bare språket i seg selv betyr noe. Et slik syn kommer frem i utsagn, som når Anne sier hun noen ganger blir en berørt av mennesket som sitter der andre ganger klarer du å ha dem der som språkformidler (I.742-744). I kjernen av systemisk praksis ligger det synspunktet at når mennesker samhandler med hverandre engasjerer de hverandre til en dans som innebærer at de gjensidig tilpasser seg hverandre (Hermansen, Løv og Pettersen 2013)). En slik gjensidig tilpasning er et kjernepunkt i mine informanternes oppfattelse av tolkens fungering og posisjon i samtaler.

Skaaden (2013) viser til en to-partisk posisjon hvor begge parter i samtalen er likeverdig avhengig av tolken. Mine informanter fremhever egenskaper ved tolken og tolkingen som påvirker samtalen. Linda opplever at det er en ekstra jobb å ha tolk og det er viktig å få de som klarer å lage flyt i samtalen. Et nøkkelutsagn fra henne belyser dette:

Det er jo en ekstra jobb å ha tolk, da blir det så viktig å få de som lager flyt, og gjør stemningen god i rommet slik at du føler at vi jobber sammen alle tre, at vi ikke blir sånne ulike satellitter og at alle blir redde for hva vi sier. (I.682-686)

Informantene vektlegger at ved stadige skifte av tolk, med gjentatte presentasjoner av tolken og dens rolle, påvirker dette samtalen. Hvordan tolken presenterer formaliteter ved sitt arbeid fremstår som viktig for mine informanter. Ved bruk av tolk som er svært formell vil dette hemme mer en fremme trygghet i samtalen. Det innledende møtet beskrives av Anderson (2019, s.206) som viktig. Hun viser til hvordan innledningen til et møte på legger an tonen for karakteren og kvaliteten på relasjonen og samtalen. En slik innstilling til hvordan

innledning til et samarbeid skal starte samsvarer med informantenes beskrivelser av hvordan det første møtet med tolk til stede kan påvirke hele veiledningen. Tolkere som gjennom vennlighet og dannelse formidler en positiv holdning og romslighet i møte med minoritetsforeldrene er med på å forme samtalene til åpne gode dialoger. Tolkere som er litt stive og formelle og holder på formalitetene kan ifølge informantene skape uro og mindre trygghet.

På samme måte som minoritetsforeldrene og terapeuten blir kjent med hverandre vil tolken også bli kjent med partene dersom samme tolk benyttes. Tolkenes evne til å bygge tillit og vise empati har blitt trukket frem hos informantene som en vesentlig faktor for samarbeidet. Dette samsvarer med funn fra tidligere forskning gjort av Edwards et. al. (2005). Som tidligere vist fant også Fylkesnes (2011) at kvaliteten på tolkearbeidet er en avgjørende faktor for kvaliteten på det relasjonsskapende arbeidet. Et slikt syn stemmer også med Ørvig (2007) sin modell. En kan på dette grunnlaget anta at det er en fordel å ha samme tolk gjennom flere veiledningssamtaler dersom det skapes gode trygge relasjoner.

I tolkenes opplæring er språklige og relasjonelle ferdigheter vektlagt (Skaaden, 2013). Hos informantene kommer det frem at disse ferdighetene er svært personavhengig. De opplever at fleksibilitet og kommunikasjonsferdigheter hos tolken bidrar til flyt og en naturlig turtaking som virker positivt på flere måter. Informantene vektla at ved å tolke hele meningsinnholdet og budskapet i det som sies i sammenheng, bidrar tolken til terapeutenes mulighet for sirkularitet og refleksjon. Denne type ferdigheter hjelper informanten å ha en åpenhet og nysgjerrighet i samtalen. Jeg knytter det til informantenes ønske om å arbeide sammen med foreldrene de møter. Dette sammenfaller med den samarbeidendeorientert og språkssystemiske retningen hvor en fremmer felles forståelse gjennom å undersøke det som sies i felleskap i språket. (Anderson, 2005).

Skaaden (2013) viser til ulike tilleggsegenskaper hos tolken som er nødvendig for å gjennomføre gode tolketjenester. Det blir vist til egenskaper som konsentrasjonsevne, stresstoleranse og utholdenhet. Slike egenskaper hørte jeg at informantene var opptatt av, men det var en egenskap hos tolken som fremstod som mer tydelig enn de som her er nevnt. Informantene var opptatt av tolkenes evne til å sjekke ut om alle parter forstår det som blir snakket om. Med dette var informanten opptatt av at tolkene viser vilje og evne til å gjøre

avklaringer underveis i samtalen. Videre presenterte de at tolkens egenskaper til å melde tilbake dersom de opplever at spørsmål fra terapeuten ikke blir forstått godt nok hos mottaker. Dette kan henge sammen med informantenes mål om å ha en sirkulær, ikke-vitende dialog hvor åpenhet og nysgjerrighet er kjernen i hvordan de møter den andre (Anderson, 2005). Et slik syn gir støtte til at tolkens ferdigheter får en vesentlig funksjon for forståelsen av det som blir formidlet.

Informantene var også opptatt av hvordan tolken er med å skape flyt i samtalene. De vektlegger viktigheten av at tolker kan formidle større meningsinnhold i en sammenheng. Dette fremmer informanten som en støtte til utforskningen av hva minoritetsforeldrene tenker og det bidrar til å redusere misforståelser. Informanten trekker også frem at en slik helhet i tolkingen skaper mindre rom for indre dialoger om egne språkferdigheter i samtale. Rober (2005) skiller mellom profesjonelle refleksjoner og egne indre prosesser ut fra egenerfaringer. Informanten er opptatt av forskjellene tolking kan skape i deres indre dialoger. Tolking som bidrar til å redusere misforståelser om innhold kan skape indre dialoger og refleksjoner som oppleves terapeutisk nyttig. Dette i motsetning til tolkearbeid som fører til indre dialoger som forstyrrer terapeutens opplevelser av å være god eller dårlig til å formidle seg. Informantene beskriver at tvil om de selv forstår og blir forstått oppleves som begrensende til å gi anerkjennelse og støtte til minoritetsforeldrenes opplevelser og oppdagelser. Denne oppmerksomheten på samarbeid og samskaping knytter jeg til informantenes holdning til å fremme samskaping og ha en samarbeidende praksis (Anderson, 2019).

5.4 Oppsummering

I studiens første funn vektla informantene at samtaler med tolk oppleves nødvendig, men krevende. Denne arbeidsformen oppleves som annerledes og mer krevende enn å ha samtaler uten tolk. I møte med minoritetsforeldre i en barnevernkontekst fremtrer det som svært nødvendig å ha oppmerksomheten på den andres kultur og verdier. Det kommer frem i studien at holdningene terapeutene viser i møter er med på å skape den tryggheten som er nødvendig. I tråd med å arbeide kultursensitivt (Quershi, 2009), og ha blikket på hva som skjer når andre kommer til en ny kultur (Heap, 2005), er informanten opptatt av å skape en god nok kommunikasjon med dem de møter for å motvirke utrygghet og mistillit.

I studiens andre funn vektla informantene at tolkebruk setter fokus på egne samtaleferdigheter. De beskrev egne indre prosesser og dialoger om hvordan de fremstår i sitt arbeid. Mitt inntrykk er at informantene setter store krav til seg selv og ikke kan unnlate å tilby det de oppfatter som det beste til alle de møter. En systemisk forståelse med Batesons grunntanker for kommunikasjon synes å ligge til grunn for hvordan informanten ønsker å få til denne typen samtaler.

I studiens tredje funn vektla informantene tolkens rolle og posisjon i samtalen, og de fremmet tolken som en tredjeperson i rommet. Informanten beskrev at i samtaler som ikke kan gjennomføres uten tolk, blir tolkens medvirkning av stor betydning og helt avgjørende. Tolkeferdigheter og egenskaper som sees på som personlige, påvirker forståelse av innhold samt klimaet i samtalen. Tolkens kan oppleve resonans til erfaringer og opplevelser i eget liv, som kan være forstyrrende eller berikende. Informantene uttrykker tydelig at tolken blir mer enn et medium for oversettelse, i kraft av sin tilstedeværelse og deltagelse i samtalen.

Min studie har synliggjort at informantene har tanker og refleksjoner om hvordan rollen som tolkebruker kan forbedres. Studien har vist ulike tanker terapeutene har om hva som skal til for å få til gode samtaler med bruk av tolk. For informantene er tidsbruk en vesentlig faktor. Det må skapes nok tid til introduksjon, rom for oppklaringer og avklaringer underveis, samt det må være rom for å evaluere i etterkant. En annen opplevd styrke i arbeid med tolk er å være to terapeuter i samtalen. Informantene formidler at en måte å unngå å miste deler av den non verbale kommunikasjonen på er å være to terapeuter. Gjennom å være to har de erfaringer på at de i større grad klarer å ivareta flere sider av det som fremkommer i dialogen.

5.5 Implikasjoner for praksis

Studien kan være et viktig bidrag til hvordan man kan planlegge og forbedre samtaler med tolk for best mulig utbytte. Min studie kan være et bidrag i systemisk praksis til hvordan familierapeuter forholder seg til tolkebruk og egen rolle i tolkearbeidet. Studien har synliggjort at holdningsmessig tilnærming, trygghet, tidsbruk, og metodiske valg kan en legge til rette for en god praksis som tolkebrukere.

Jeg vil trekke frem at det kan være nyttig å se på tolkemedierte samtaler også i utdanningsøyemed. Eksempelvis kan Jensens resonanskart (2019) ses på som et rammeverk

for å forstå tolkens rolle som en tredjeperson i rommet ved utfordrende situasjoner eller relasjoner. Jeg mener det kan være nyttig å få inn trening i praksis på hvordan ulike påvirkninger tolken tilfører terapirommet inn i utdanningen.

Studien kan være en rettesnor for arbeidet som utrettes ved Barne- og familiehjelpen (BFH) i Bergen kommune og deres arbeid i møte med minoritetsforeldre. Kanskje kan studien være grunnlag for en rettleider for veiledning og personlig utvikling for terapeuters rolle som tolkebruker.

5.6 Implikasjoner for videre forskning

Min studie viser hvordan tolken får en plass i rommet i en veiledningssamtale. I en tid hvor verden er i stadig forandring og mennesker flytter på seg mener jeg at det kan være til nytte også for familieterapeuter å ha trening i å benytte tolk i samtaler. Minoritetsfamilier er en gruppe som er overrepresentert i barnevernet (Paulsen, 2014). Fortsatt er dette et felt hvor det foreligger lite forskning på tilbudet familiene mottar i barnevernet, og hvordan det virker når språk er en barriere (Christiansen, et.al. 2015). Det ville være relevant å undersøke hvordan de som mottar terapi eller veiledning i en barnevernkontekst når tolk benyttes opplever et slikt tilbud. Dette kan gi god informasjon til å forbedre arbeidet rettet mot familier med innvandrerbakgrunn som har språkutfordringer

6 Avslutning

Jeg vil i dette kapittelet kort oppsummere studien og komme med noen avsluttende kommentarer og refleksjoner jeg har gjort meg underveis i denne studien. Jeg har i studien undersøkt hvordan familierapeuter opplever det å være tolkebruker.

Min problemstilling var:

«Hvordan opplever terapeuten samtaler med foreldre i et barneverntiltak når den må foregå med bruk av tolk?»

Mine forskningsspørsmål var:

- 1) Hvilke prosesser settes i gang når det benyttes tolk i veiledning?
- 2) Hvordan opplever terapeuten samtaler med tolk til stede?
- 3) Har andre terapeuter tanker om hva som skal til for å styrke veiledningens form og utfall når det brukes tolk?

De funn som er presentert representerer hovedtrekkene i datamaterialet og gjenspeiler seg i alle informantenes historier. De viser at det settes i gang ulike prosesser emosjonelt, språklig og faglig hos alle informantene. I forhold til studiens forskningsspørsmål viser alle tre hovedfunn ulike sider ved prosesser, opplevelser og tanker om potensiale til å styrke veiledning som settes i gang hos informanten når de må bruke tolk i samtaler. I min studie har jeg sett at bruk av tolk i samtaler påvirker informantene på flere måter. Jeg har opplevet en positivisme og en yrkesintegritet som har imponert meg. Gjennom intervjuene formidlet samtlige informanter at de er ansvarsbevisste og gjør seg refleksjoner omkring egen yrkesutøvelse og rollen som tolkebruker.

Funnene i min studie viser at informantene har en systemisk holdning i møte med dem de treffer i sitt arbeid. Informantene vektlegger samtaler som mellommenneskelige møter, hvor tolken blir en del av relasjonen. Informantene trekker frem åpenhet, undring og nysgjerrighet som en holdning til å møte foreldrene med en ikke-vitende posisjon (Anderson, 1992). Dette sammenfaller med samarbeidsorientert og språkssystemiske tilnærming hvor man i språket og gjennom samhandling inntar en holdning om å skape forståelse i felleskap (Anderson, 2003).

Avslutningsvis er det sentralt å ta med hvordan informantene har trukket frem tolken og dens rolle i samtalene. Det å se på alles personlige og relasjonelle resonans, også tolkens, utvider tankene om forståelseshorisonter i samtaler når det er nødvendig å bruke tolk. Studiens utgangspunkt var å undersøke terapeutenes opplevelser når de må bruke tolk. Det har kommet frem at det er vanskelig å skille de ulike posisjonene i en veiledningssamtale fra hverandre. Dette er perspektiv som gir økt forståelse for at tolk, tolkemottaker og tolkebruker er gjensidig avhengig av hverandre for å skape god samtaler.

LITTERATURLISTE

- .Andersen, T. (2010) *Reflekterende prosesser*. Gylling: Dansk psykologisk forlag
- Anderson, H. & Goolishian, H. (1992) *The Client is the expert: A not-knowing approach to therapy*. In S. McNamee & K.J. Gergen (Eds) *Therapy as social Constructions*. California: Sage publications
- Anderson, H.D. (1994) *A Collaborativ Language System Approach to Therapy*
- Anderson, H. (2003) *Samtale, sprog og terapi. Et postmoderne perspektiv*. København: Hans Reitzels Forlag
- Anderson, H. (2019). Samarbeidende dialogisk praksis. I Lorås, L. (red) og Ness, O. *Håndbok I familieterapi*. Bergen: Fagbokforlaget
- Bahktin, M. (1981). *The Dialogical Imagination*. Austin, TX: University of Texas Press
- Barnevernloven (1992) Lov om barneverntjenester av 17 juli 1992 nr 100. Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>
- Barne og likestillingsdepartementet (2012-2013). *En helhetlig integreringspolitikk. Mangfold og felleskap* meld.st.6. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-6-20122013/id705945/>
- Bateson, G. (1972). *Steps to an ecology of mind*. London, UK: Paladin.
- Berg, B., Paulsen, V., Midjo, T., Haugen G.M.D., Garvik, M. & Tøssebro, J (2017): *Myter og realiteter. Innvandreres møter med barnevernet*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning
- Christiansen, Ø., Bakketeig, E., Skilbred, D., Madsen, C., Havnen, K.J.S., Aarland, K. & Bache-Hansen, E (2015): *Forskningkunnskap om barnevernets hjelpetiltak* Bergen: Uni Research Helse, RKBU Vest
- Dahl, Ø. (2013). *Møter mellom mennesker. Innføring i interkulturell kommunikasjon*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- De nasjonale forskningsetiske komiteene, (2016) *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsfag, humaniora, juss og teologi*. Hentet 01.05.2020 fra: <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/>

- Dallos, R. & Vetere, A. (2005) *Researching Psychotherapy and counselling*. Berkshire, England: Open University Press
- Dallos, R og Draper, R (2007): *Familieterapi. Systemisk teori og praksis*. København: Hans Reizls Forlag
- Eriksen, T. H. & Sajjad, T. A. (2015). *Kulturforskjeller i praksis. Perspektiver på det flerkulturelle Norge*. (6.utg). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Foucault, M. (1972). *The Archaeology of Knowledge*. London: Tavistock Publications Limited
- Forskrift om statsautoriserte tolker (1997) *Forskrift om bevilgning som statsautorisert tolk og tolkeprøven*. Hentet 01.05.2020 fra:
<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/1997-06-06-571>
- Fylkesnes, M.K. (2011). *Om gode arbeidsrelasjoner i det flerkulturelle barnevernet. Etniske minoritetsforeldre og deres saksbehandleres erfaring* (Masteroppgave). Universitetet i Bergen.
- Fylkesnes, M.K, Iversen, A.C, Bjørknes, R., og Nygren, L (2015): *Frykten for barnevernet. En undersøkelse av etnisk minoritetsforeldres oppfatninger*. I : Tidsskriftet Norges barnevern nr.2-2015. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gergen, K. J. & Gergen, M. (2005). *Social konstruktion ind i samtalen*. Danmark: Dansk Psykologisk Forlag.
- Gergen, K. (2015) *An invitation to social Construction* : Sage Publication Ltd.
- Heap, K. (2005) *Gruppemetode for sosial- og helsearbeid*. Oslo: Gyldendal akademiske Forlag AS
- Hermansen, M. Løv, O. & Pettersen, V. (2013) *Kommunikation og samarbejd, i professionelle relationer*. Kbh: Akademiske forlag
- Hoffmann, L. (1985) *Beyond power and control: toward a «second-order» family system therapy*. Family systems Therapy. Family System medicine, 3(4) doi:10.1037/h0089674
- Holmgren, A. (2010) *Terapi fortellinger. Narrativ terapi i praksis*. Tapir Akademiske forlag, Trondheim

- Hårtveit, H. & Jenssen, (2001): *Familien + en. Innføring i Familieterapi*. Oslo Tano Aschehaug
- Jareg, K. & Pettersen, Z. (2006): *Tolk og tolkebruker – to sider av samme sak*. Bergen: Fagbokforlaget
- Jensen, A.F (2005). *Mellom ting. Foucaults filosofi*. København: DET lille FORLAG.
- Jensen, P. (2008a). *The Narratives, which Connect. A quality Research Approach to the Narratives which connect Therapists Personal and private Lives to their Family Therapy Practices*. Doctorate of Systemic Psychotherapy awarded by the University of East London in conjunction with the Tavistock Clinic.
- Jensen, P. (2009) *Ansikt til ansikt. Kommunikasjon- og familieperspektivet i helse og sosialarbeid*. 2 utg. Oslo: Gyldendal Akademiske
- Jensen, P. og Ulleberg, I. (2011): *Mellom ordene. Kommunikasjon i profesjonelle praksis* Oslo: Gyldendal akademisk
- Jensen, P (2019) *Resonanskartet i familierapeutisk praksis*. I Lorås, L. (red) og Ness, O. *Håndbok I familierapi*. Bergen: Fagbokforlaget
- Johannesen, A. Tufte, P.A .og Kristoffersen, L(2016): *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode .Oslo : Abstrakt forlag*
- Kriz, K. & Skivenes, M. (2009). *Lost in translation: How Child Welfare Workers in Norway and England Experience Language Difficulties when Working with Minority Ethnic Families*. British Journal of Social Work, 1-15.
- Kriz, K. & Skivenes, M. (2010b). "We have very different positions on some issues': how child welfare workers in Norway and England bridge cultural differences when communicating with ethnic minority families. European Journal of Social Work,
- Krogh, T. (2014) *HERMENEUTIKK Om å forstå og fortolke* Oslo: Gyldendal Akademisk 2. utgave
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk

- Langdridge, D. (2007). *Psykologisk forskningsmetode En innføring I kvalitative og kvantitative tilnæringer*. Oslo: Tapir Akademisk Forlag
- Loch, A & Strong, T (2014) *Sosial konstruksjonisme- teori og tradisjoner*. Bergen: Fagbokforlaget
- Lorås, L & Tyskø, E.H.D (2019) *Håndbok i familieterapi*, Bergen: Fagbokforlaget.
- Lundby, G. (1998) *Historier og Terapi: Om narrativer, konstruksjonisme og nyskriving av historier*. Oslo: Tano Aschehoug
- Olsen, B.C.R (2011) *Språklige og kulturelle barrierer i møte mellom helsearbeidere og kvinner med minoritetsbakgrunn* I Bø, P.B. (red) *Multikulturell teori og flrekulturelle praksiser*. Oslo: Abstrakt forlag AS
- Paulsen, V., Thorshaug, K. Berg, B (2014). *Møter mellom innvandrere og barnevernet. Kunnskassstatus*. Trondheim: Samfunnsforskning AS.
- Pote, H., Stratton, P., Cotrell, D., Boston, P., Shapiro, D., Hanks, H (2000). *The Leeds Systemic Family Therapy Manual*. Leeds family Therapy Research Center
- Quershi, N.A. (2009): *Kultursensitivitet i profesjonell yrkesutøvelse*. I : Vike, H. (red); *Over profesjonelle barrierer. Et minoritetsperspektiv psykososialt arbeid med barn og unge (s 206-230)*. Oslo Gyldendal Akademi
- Rober, P. (2005) *The therapist's self in dialogical Family therapy: Some ideas about not knowing and the therapist's inner conversation*. Family Process, 44, 477-495.
- Rugkåsa, M., Ylvisaker, S., Eide, K. (2017) *Barnevern i et minoritetsperspektiv. Sosialt arbeid med barna og familier*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Selvini Palazzoli, M (1978). *Paradox and Counter paradox: A new model in Therapy of the Family Schizophrenic Transaction*. New York: Jason Aronson
- Silvermann, D. (2001) *Interpreting qualitative data: Methods of analysing talk, text and interaction* (2nd ed.). London: Sage
- Skaaden, H 2013 *Den topartiske tolken, Lærebok i tolking. Lærebok i tolking*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

- Skytte, M. (2008). *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid* (2.utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Smith, J.A., Flowers, P. & Larkin, M. (2009): *Interpretative Phenomenological Analysis*. London: Sage Publications
- Sødertrøm, S. (2015): *Kultursensitiv kommunikasjon. Om å søke etter ordenes intensjon og mening*. I Berg Berit(red.) (2012). *Innvandring og Funksjonshemming* (s 129-150).Oslo: Universitetsforlaget
- Thagaard, T. (2013): *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget
- Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis. Innføring i vitenskapsfilosofi for helse og sosialfag*. Oslo: Gyldendal Norske forlag AS.
- Ulleberg, I. (2004) *Kommunikasjon og veiledning*. Oslo: Universitetsforlaget
- Ulleberg, I. (2009). *Kommunikasjon og veiledning – en innføring i Gregory Batesons kommunikasjonsteori – med historier fra veiledning*. Oslo: Universitetsforlaget
- Vike, H (red.) (2009). *Over profesjonelle barrierer. Et minoritetsperspektiv i psykososialt arbeid med barn og unge*. Oslo: Gyldendal Akademiske
- White, M. og Epston, D. (1990). *Narrative Means to Therapeutic Ends*. New York: W.W. Norton and Company.
- White, M. (2007). *Maps of narrative practice*. New York: W.W. Norton and Company
- Øfsti, Anne (2010) *Parterapi*. Oslo: Universitetsforlaget
- Ørvig, K. (2007). *Tolken som redskap eller kulturinformant?: En samhandlingsstudie av tolkede klientsamtaler i sosialtjenesten*. Doctoral Dissertation, Universitetet i Tromsø, Tromsø. Østby

Vedlegg 1

Forespørsel og samtykke til intervju i forbindelse med masteroppgave i familieterapi og systemisk praksis.

Prosjekt: En studie i hvordan familieterapeuten opplever samtaler med minoritetsforeldre når det er behov for å bruke tolk

Ansvarlig: Anja Carlsen Lie

Veileder: Lennart Lorås

Stuedsted: VID Vitenskapelige Høgskole

Studieretning: Mastergradstudie i familieterapi og systemisk praksis

Jeg er i gang med en mastergrad oppgave hvor temaet er veiledning som må foregå med bruk av tolk. Jeg ønsker å spørre familieterapeuter om deres tanker, opplevelser og holdninger til samtaler som foregår med bruk av tolk. Videre vil jeg forsøke å gå nærmere inn på hva som er viktig å forstå i samtaler med bruk av tolk utfra familieterapeuters ståsted. Min foreløpige problemstilling er:

«Hvordan opplever terapeuten samtaler med foreldre når den må foregå med bruk av tolk?»

Det vil bli gjort lydbåndopptak av intervjuet. Dette vil bli lagret på pc for deretter å bli transkribert, for dermed å lette analysearbeidet. Det lagrede materialet vil ikke inneholde navn på personer eller steder. Når oppgaven er ferdigskrevet vil alle opptak, utskrifter av opptak og det som er lagret på pc bli slettet. Alle innsamlede data vil bli behandlet konfidensielt, og det vil ikke være mulig å identifisere enkeltpersoner/steder i den ferdige oppgaven.

Intervjuene er tenkt gjennomført høsten -18. Jeg kan komme til deg på ditt arbeidsted eller annet ønsket møtepunkt. Intervjuet vil vare mellom 1 og 1,5 time og jeg kan tilpasse tidspunkt til når på dagen det passer for deg.

Dersom du på et senere tidspunkt finner ut at du likevel ikke ønsker å delta, kan du når som helst trekke deg fra studiet uten videre redegjørelse. Oppgaven er planlagt ferdigstilt mai 2019.

Jeg håper at du synes dette høres interessant ut og vil delta i dette prosjektet. Dersom du ønsker å delta kan du ta kontakt med undertegnede på mail: ancali1970@outlook.com eller sende sms/ringe på telefon 92834606 så vil jeg ta kontakt med deg for å avtale et intervju.

Dersom du takker ja kan du returnere samtykke skjemaet til meg når du kommer til intervju.

Ta kontakt dersom du har spørsmål.

Mvh

Anja Carlsen Lie

Tlf : 90280932

Vedlegg 2.

Samtykke erklæring

Ja, jeg har lest informasjonen og samtykker til å bli intervjuet i forbindelse med masteroppgave i familieterapi og systemisk praksis v/ Anja Carlsen Lie

Masteroppgaven har arbeidstittelen:

«Hva ble sagt, hva var ment? Tolkebruk i en terapeutisk kontekst»

En studie i hvordan familieterapeuten opplever samtaler med minoritetsforeldre når det er behov for å bruke tolk.

Jeg samtykker i at uttalelser fra intervjuet kan refereres (siteres) i masteroppgaven og i eventuelle artikler og presentasjoner i forbindelse med prosjektet. Jeg gir også tillatelse til at prosjektets veileder og studentens medstudenter, som også er underlagt taushetsplikt, kan få lese materialet.

Selv om jeg har bekreftet at jeg frivillig vil delta i prosjektet nå, kan jeg på ethvert tidspunkt trekke meg uten begrunnelse og også be om at innsamlede data slettes.

Ved prosjektets avslutning vil all datamateriale anonymiseres

Navn: :

Telefon nummer:

Sted/dato informant

Sted / dato signatur student

.....

.....

Vedlegg 3

INTERVJUGUIDE

INNLEDNING

Presentasjon av meg og studie jeg går på.

Kort om intervjuets formål og en presentasjon av problemstillingen.

Kan du si litt om deg selv og din faglige bakgrunn og erfaring med tolkebruk

FORSKNINGS SPØRSMÅL:

- Hvordan opplever terapeuten samtaler med minoritetsforeldre når den må foregå med bruk av tolk?
- Hvilke tanker har familieterapeuter om hva som fremmer og evt hemmer samtalen med tolk tilstede?

INTERVJU SPØRSMÅL:

1. Fortell hvordan du opplever å ha samtaler med minoritetsforeldre når det er behov for tolk.
2. Hvilke tanker har du om minoritetsforeldres opplevelse av samtalen når det brukes tolk.
3. Fortell hva du opplever er nyttige i samtaler med tolk tilstede, kom gjerne med eksempler.

- Hvorfor tenker du dette er nyttig?

4. Fortell om en gang du synes du fikk en god samtale med tolk tilstede.

- Hva var det med situasjonen som gjør at du husker nettopp denne? Hvordan vil du forklare dette
5. Fortell om en gang du opplevde det strevsomt i en samtale hvor det var tolk tilstede.
- Hva var det med situasjonen som gjør at du husker nettopp denne? Hvordan vil du forklare dette?
6. Fortell hva du tenker kan være utfordrende med å ha bruke tolk.
- Hvorfor opplever du det som utfordrende?
7. Hva tenker du er viktig for deg for å være en god tolkebruker.
8. Er det noe annet du vil kommentere?

Lennart Lorås
Diakonveien 14
0370 OSLO

Vår dato: 27.06.2018

Vår ref: 61154 / 3 / AMS

Deres dato:

Deres ref:

Vurdering fra NSD Personvernombudet for forskning § 31

Personvernombudet for forskning viser til meldeskjema mottatt 17.06.2018 for prosjektet:

61154	<i>Tolkebruk i en terapeutisk kontekst. En studie i hvordan familieterapeuter opplever samtaler med minoritetsforeldre når det er behov for å bruke tolk.</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>VID vitenskapelig høgskole, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Lennart Lorås</i>
<i>Student</i>	<i>anja Carlsen Lie</i>

Vurdering

Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon finner vi at prosjektet er meldepliktig og at personopplysningene som blir samlet inn i dette prosjektet er regulert av personopplysningsloven § 31. På den neste siden er vår vurdering av prosjektopplegget slik det er meldt til oss. Du kan nå gå i gang med å behandle personopplysninger.

Vilkår for vår anbefaling

Vår anbefaling forutsetter at du gjennomfører prosjektet i tråd med:

- opplysningene gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon
- vår prosjektvurdering, se side 2
- eventuell korrespondanse med oss

Vi forutsetter at du ikke innhenter sensitive personopplysninger.

Meld fra hvis du gjør vesentlige endringer i prosjektet

Dersom prosjektet endrer seg, kan det være nødvendig å sende inn endringsmelding. På våre nettsider finner du svar på hvilke [endringer](#) du må melde, samt endringskjema.

Opplysninger om prosjektet blir lagt ut på våre nettsider og i Meldingsarkivet

Vi har lagt ut opplysninger om prosjektet på nettsidene våre. Alle våre institusjoner har også tilgang til egne prosjekter i [Meldingsarkivet](#).

Vi tar kontakt om status for behandling av personopplysninger ved prosjektslutt

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Ved prosjektslutt 30.09.2019 vil vi ta kontakt for å avklare status for behandlingen av personopplysninger.

Se våre nettsider eller ta kontakt dersom du har spørsmål. Vi ønsker lykke til med prosjektet!

Marianne Høgetveit Myhren

Anne-Mette Somby

Kontaktperson: Anne-Mette Somby tlf: 55 58 24 10 / anne-mette.somby@nsd.no

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: anja Carlsen Lie, ancali1970@outlook.com

FORMÅL

Prosjektet vil undersøke familierapeuters erfaringer med bruk av tolk.

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Utvalget informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet.

TAUSHETSPLIKT

Personvernombudet minner om at terapeutene har taushetsplikt overfor studenten, og at spørsmål om konkrete hendelser kan bidra til at klienter kan identifiseres indirekte. Vi anbefaler derfor at slike spørsmål omformuleres, og at studenten og terapeuten blir enige om disse rammene i forkant av intervjuet slik at taushetsplikten ikke brytes,

DATASIKKERHET

Personvernombudet legger til grunn at forskere og studenter følger VID vitenskapelig høgskole sine interne rutiner for datasikkerhet. Dersom personopplysninger skal lagres på privat pc, bør opplysningene krypteres tilstrekkelig.

PROSJEKTSLUTT OG ANONYMISERING

Forventet prosjektslutt er 30.09.2019. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lydopptak

Vedlegg 5

NSD sin vurdering

Skriv ut

Prosjekttittel

En studie i hvordan familieterapeuter opplever samtaler med minoritetsforeldre når der er behov for tolk.

Referansenummer

597238

Registrert

30.12.2019 av Anja Carlsen Lie - ancali1970@outlook.com

Behandlingsansvarlig institusjon

VID vitenskapelige høyskole / Fakultet for helsefag / Fakultet for helsefag Oslo

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Lennart Lorås, perlennart.lorås@vid.no, tlf: 55585532

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Anja CarlsenLie, ancali1970@outlook.com, tlf: 90280932

Prosjektperiode

17.06.2018 - 31.10.2020

Status

03.02.2020 - Vurdert

Vurdering (1)

03.02.2020 - Vurdert

BAKGRUNN

Behandlingen av personopplysninger ble opprinnelig meldt inn til NSD 17.6.18 (NSD sin ref: 61154) og vurdert under personopplysningsloven som var gjeldende på det

tidspunktet. 30.12.2019 meldte prosjektleder inn en endring av prosjektet som innebærer en utvidelse av prosjektperioden til 1.10.2020. Det er vår vurdering at behandlingen/hele prosjektet vil være i samsvar med den gjeldende personvernlovgivningen, så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet 3.2.2020 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan fortsette.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 1.10.2020.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER NSD

vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om: - lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen - formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål - dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet - lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

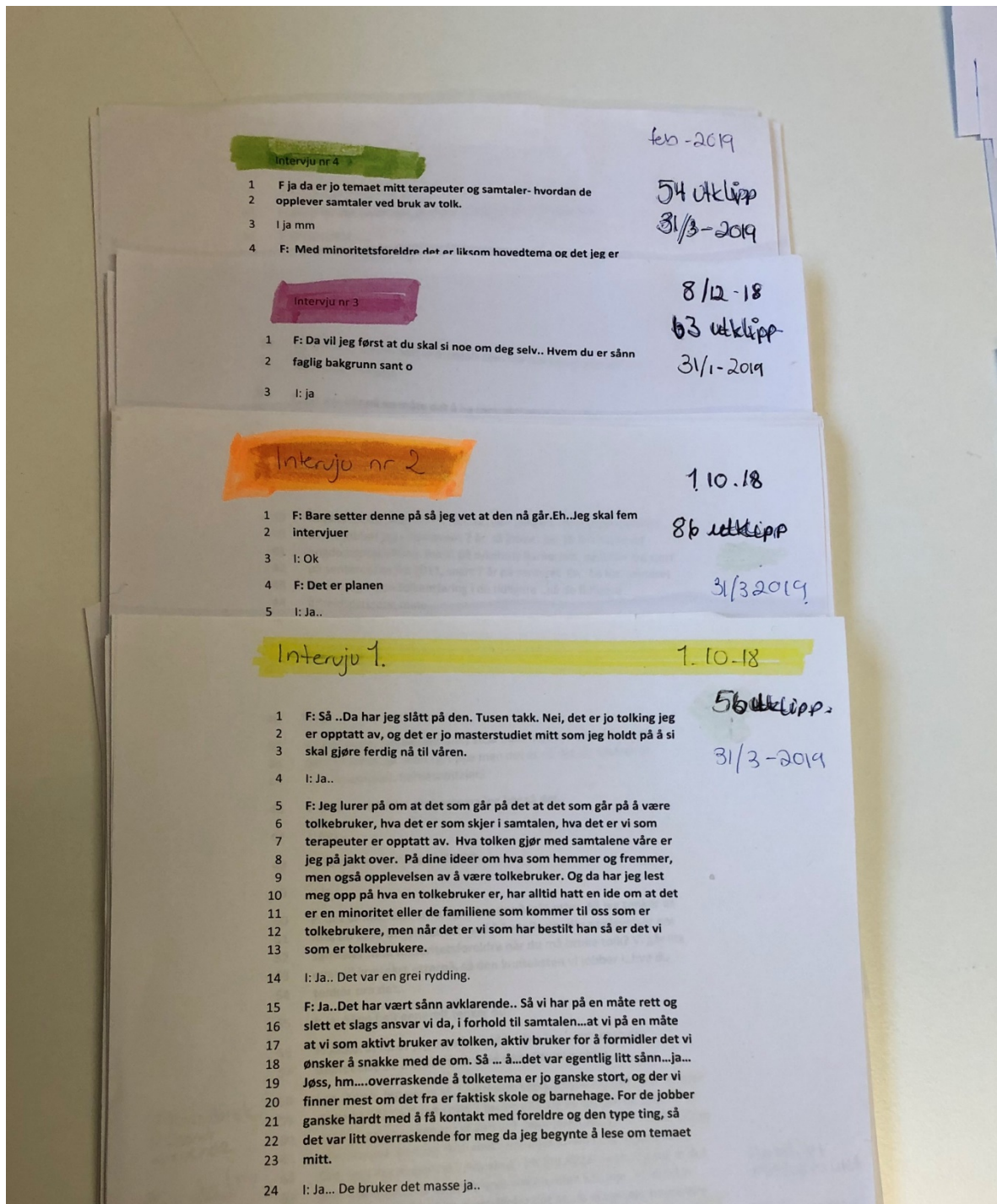
Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20). NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned. FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32). For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

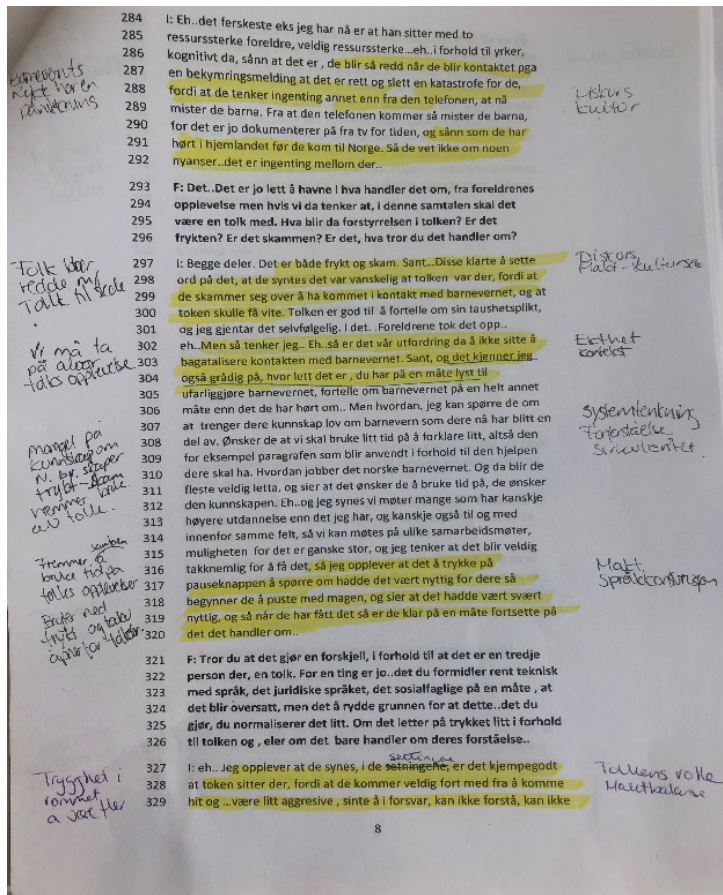
NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet. Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Lisa Lie Bjordal Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vedlegg 6

Intervju med fargeutheving, meningsfortetning og teori

Alle intervju oppklippet til IPA analyse prosess

